

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Scenáristika a dramaturgie

BAKALÁRSKA PRÁCA

**Analýza a porovnanie výuky scenáristiky na
vybraných školách v Európe**

Barbora Saxová

Vedoucí práce: Mgr. Jiří DUFEK

Oponent práce:

Datum obhajoby: 7. 9. 2017

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TV SCHOOL

FILM, TELEVISION, PHOTOGRAPHY AND NEW MEDIA

SCREENWRITING AND DRAMATURGY

BACHELOR THESIS

**Analysis and comparison of screenwriting lessons at
selected schools in Europe**

Barbora Saxová

Supervisor: Mgr. Jiří Dufek

Opponent:

Date of defence: 7. 9. 2017

Praha, 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou/disertační práci na téma

Analýza a porovnanie výuky scenáristiky na vybraných školách v Európe

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Pod'akovanie

Veľmi pekne ďakujem Mgr. Jiřímu Dufkovi za pomoc a užitočné rady pri písaní bakalárskej práce.

Abstrakt

Táto bakalárska práca sa zaoberá výukou scenáristiky na vybraných školách v Európe, presnejšie sú to školy v Postupime, Lodži, Beaconsfielde a Lillehammeri. V prvých štyroch kapitolách postupne rozoberá menované školy z hľadiska ich študijných plánov, vyučovaných predmetov, náplní hlavných dielní a dopĺňa ich názormi študentov na ich celkové fungovanie. V poslednej kapitole zrovnáva výsledky z jednotlivých škôl.

Abstract

This bachelor thesis concerns the ways of teaching screenwriting at selected schools in Europe. These schools are from Potsdam, Lodz, Beaconsfield and Lillehammer. In the first four chapters the schools are analysed separately in terms of their study plans, subjects and main workshops, which are appended with students' opinions on it. In the last chapter it compares the results of all schools.

Zoznam použitých skratiek

Atd'. – a tak ďalej

FAMU- Filmová fakulta Akadémie múzických umení v Prahe

NFTS – National film and television school

BAFTA- Best animated short film price

Tj. – to jest

Str. – strana

Zoznam príloh

Príloha č.1: Dotazníky študentov č.1-č.10: *The Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe* – dostupný na CD nosiči

Príloha č. 2: Popis vybraných modulov a predmetov Univerzity Konrada Wolfa v Postupime

Príloha č. 3: Program 6-dňového scenáristického kurzu na NFTS

Príloha č.4: Okruhy vybraných predmetov a ich stručný opis na Nórskej filmovej škole v Lillehammeri

Zoznam tabuliek a grafov

Tab.1 – Študijné plány katedry scenáristiky Potsdam , bakalársky stupeň

Tab.2 – Študijné plány katedry scenáristiky Potsdam, magisterský stupeň

Tab.3 – Záverečné ročníkové práce jednotlivých v ročníkoch

Tab.4 – Študijné plány pre obor scenáristiky v Lodži, bakalárske štúdium

Tab.5 – Študijné plány pre obor scenáristiky v Lodži, magisterské štúdium

Tab.6 – Koncoročné práce jednotlivých ročníkov

Tab.7 – Okruhy tém magisterského štúdia na NFTS

Tab.8 – Záverečné práce jednotlivých ročníkov na NFTS

Tab.9 – Študijné plány katedry scenáristiky bakalárskeho štúdia v Lillehammeri

Tab.10 – Záverečné práce jednotlivých ročníkov v Lillenheimeri

Graf 1 – Vyťaženosť študentov mimoškolskými úlohami

Graf 2 – Vyťaženosť študentov scenáristiky školou

Graf 3 – Náročnosť skúšok

Graf 4 – Dodržiavanie termínov

Graf 5 – Spokojnosť študentov scenáristiky

OBSAH

Úvod	10
1. Postupim: Filmová Univerzita Babelsberg Konrad Wolf	12
1.1. Študijné plány	12
1.2. Predmety a projekty z pohľadu študentov	16
1.3. Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov	18
1.4. Hlavná dielňa.....	20
1.5. Katedra scenáristiky očami študentov	21
2. Lodž: Národná filmová škola	24
2.1 Študijné plány	24
2.2 Predmety a projekty z pohľadu študentov	28
2.3 Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov	29
2.4 Hlavná dielňa.....	30
2.5 Scenáristický obor očami študentov	31
3. Beaconsfield : Národná filmová, televízna a herecká škola (NFTS) .	33
3.1. Študijné plány	33
3.2. Predmety a projekty podľa názorov študentov	35
3.3. Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov	36
3.4. Hlavná dielňa.....	36
3.5. Katedra scenáristiky očami študentov	37
4. Lillehammer: Nórska filmová škola	39
4.1. Študijné plány	39
4.2 Predmety a projekty podľa názoru študenta	41
4.3 Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov	42
4.4. Hlavná dielňa	43
4.4 Katedra scenáristiky očami študenta	43
5. Zhrnutie a porovnanie	45
5.1. Študijné plány	45
5.2. Predmety a projekty podľa názorov študentov	47
5.3. Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov	47
5.4. Hlavná dielňa.....	48
5.5. Katedry scenáristiky očami študentov	48
Záver	53
Použitá literatúra.....	55

Úvod

Pre porovnanie spôsobu výučby scenáristiky na vysokých školách v Európe som sa rozhodla z čistej zvedavosti. Od viacerých rôznych študentov z FAMU, ktorí sa zúčastnili štúdií na zahraničných školách, som počula nadšené názory nato, ako to na nich skvelo funguje. Dokonca som sa stretla aj s názorom priamo od študentky scenáristiky, ktorá tvrdila, že sa počas týždenného štúdia na anglickej škole National film and television school (NFTS) naučila toho viac ako počas trojročného štúdia na katedre scenáristiky na FAMU. Tieto tvrdenia mi prišli až neuveriteľné, preto som chcela prísť nato, čo sa to na zahraničných katedrách skutočne deje, akým štýlom sa scenáristika učí, aké študijné plány používajú, a či v nich nájdem aj predmet, v ktorom sa dozviem „zázračný recept“ na to, ako napísať skvelý scenár.

Mojim hlavným cieľom bolo na každej z porovnávaných katedier scenáristiky zistiť jej študijné plány, názory študentov na vyučované predmety a zaujímavé projekty, ako funguje spolupráca katedry scenáristiky a réžie, akým spôsobom prebiehajú hlavné dielne a nakoniec, aké sú celkové názory študentov nato, ako to na jednotlivých katedrách funguje, čo sa týka napríklad rozvrhov, vyťaženia študentov štúdiom, alebo dodržiavania termínov.

Mojim druhým cieľom bolo inšpirovať katedru scenáristiky k novým predmetom, ktoré sú u študentov na zahraničných školách obľúbené a cítia z nich veľký prínos pre svoju scenáristickú činnosť a prax. Neskúmala som do hĺbky, či sú zahraničné katedry úspešné aj z hľadiska počtu a kvality filmov, ktoré na nich vzniknú, neplánovala som súdiť, čo robiť preto, aby vyhrávali školské filmy medzinárodné súťaže. Viac som sa zamerala na spokojnosť študentov so svojim vysokoškolským štúdiom. Všeobecne v posledných rokoch vládne na katedre scenáristiky na FAMU značná dezilúzia zo štúdia, a preto som chcela zistiť, či existujú predmety a spôsoby výučby tak špecifického oboru ako je scenáristika, s ktorými sú študenti v zahraničí nadmieru spokojní, a je možné ich priniesť aj do českého prostredia.

Cieľom mojej práce nebolo v žiadnom prípade kritizovať katedru scenáristiky na FAMU, dokonca ju ani so zahraničím porovnávať. Bolo by to nespravodlivé a niekedy priam nemožné zrovnávanie, pretože každá škola a katedra funguje za iných, svojich, špecifických (predovšetkým finančných) podmienok. Zrovnania, ktoré používam s FAMU sú len ilustračné. Okrem bakalárskej práce Beáty Parkanovej s názvom *Pátrání po scenáristice: aneb jací scenáristé v roce 2010 na*

FAMU, katedře scenáristiky a dramaturgie jsou, mohli by být a chtěli by být, která částočne porovnáva históriu katedry scenáristiky na filmovej škole v Dánsku s katedrou scenáristiky na FAMU, som sa v školskej knižnici nedopátrala k žiadnej inej komparačnej práci katedry scenáristiky vznikutej v posledných rokoch. Z tohto dôvodu usudzujem, že môžu byť moje výsledky pre katedru zaujímavé a prínosné.

K dosiahnutiu mojich cieľov som kontaktovala trinásť významných Európskych škôl¹, pričom väčšina z nich môj kontakt ignorovala. So spoluprácou súhlasili školy z Postupimu, Mníchova, Lodže a Beaconsfieldu, pričom jediná škola, ktorá bola ochotná poslať mi celé študijné plány katedry scenáristiky so stručným popisom jednotlivých predmetov bola škola v Mníchove. Práve tú som však musela z vybraných škôl, ktoré budem porovnávať, vylúčiť, pretože ani jeden z jej študentov nebol ochotný vyplniť môj dotazník². Z týchto dôvodov som sa rozhodla porovnávať školy z Postupimu, Lodže, Lillenhammeru a Beaconsfieldu.

Z Univerzity v Postupime môj dotazník vyplnilo 5 uchádzačov, z vysokej školy v Lodži dvaja, tak ako aj z NFTS v Beaconsfielde, a nakoniec jeden uchádzač z vysokej školy z Lillehameru. Tieto čísla sa môžu zdať nízke, ale keďže tento podrobný dotazník obsahoval 52 otázok, z ktorých značná časť bola otvorených, je možné z neho vyčítať veľa jasných informácií. Výpovede študentov pokladám za najlepší možný spôsob, ako prísť na to, ako to na jednotlivých katedrách skutočne funguje. Nevieť síce na sto percent potvrdiť ich pravdivosť, no pokiaľ som sa z nich rozhodla čerpať budem predpokladať, že spytovaní študenti sú čestní a odpovedali podľa ich najlepšieho vedomia a svedomia.

¹ Boli to školy z Anglicka, Nemecka, Poľska, Nórska, Rumunska, Španielska, Rakúska, Švédska, Dánska, Škótska a Talianska

² Celý dotazník je priložený ako príloha č.1 na CD

1. Postupim: Filmová Univerzita Babelsberg Konrad Wolf

Filmová Univerzita Babelsberg Konrad Wolf sa nachádza v meste Postupim v Nemecku, presnejšie v jeho mestskej štvrti Babelsberg³. Inštitúcia bola založená v roku 1954 ako filmová vysoká škola. Neskôr sa jej názov rozšíril o meno režiséra Konrada Wolfa a po šesťdesiatich rokoch fungovania nadobudla ako prvá v celom Nemecku štatút univerzity. Tento štatút získala vďaka výskumnej činnosti, na ktorej spolupracuje s ministerstvami hospodárstva, výskumu a kultúry. Aktuálne sa Univerzita snaží o to, aby sa stala prvou národnou a medzinárodnou inštitúciou pre výskum filmov. Účastní sa mnohých diskusií-napríklad o zmenách, ktoré spôsobila vo filmovom priemysle digitalizácia, o nových technológiách, atď. Univerzita úzko spolupracuje s filmovými akadémiami v Nemecku a v Európe, ako aj s inými inštitúciami kreatívneho priemyslu, aby sa jej darilo plniť jej ďalší cieľ – tým je priamo napojiť štúdium na prax a tak umožniť čerstvým absolventom úspešne vstúpiť na trh práce v oblasti filmu a médií, hneď po ukončení školy⁴.

1.1. Študijné plány

Na katedre scenáristiky v Postupime sa každý rok otvára 3-ročný bakalársky a 2-ročný magisterský študijný program. Študent musí pre úspešné absolvovanie štúdia v bakalárskom programe dosiahnuť 180 kreditov a v magisterskom programe 120 kreditov. Podľa internetovej stránky⁵ Univerzita poskytuje študentom odbornú prípravu týkajúcu sa profesionálnej scenáristiky a dramaturgie, pričom základ toho tvoria teoretické vedomosti o filmovej histórii, estetike a typoch médií.

Na Univerzite v Postupime majú študenti v bakalárskom študijnom programe povinných 12 hlavných modulov, ktoré ďalej obsahujú jednotlivé predmety. Ich prehľad je znázornený v nasledujúcej tabuľke⁶, spolu s informáciami o počte kreditov, ktoré je študent za dané predmety povinný dosiahnuť počas štúdia a počtom vyučovaných hodín predmetu.

³ Všetky informácie v odstavci sú dostupné na: <<http://www.filmuniversitaet.de/de/filmuniversitaet.html>> 19.8.2017

⁴Všetky použité zdroje v práci sú v origináloch písané cudzími jazykmi, preto v prípade, že ich parafrázujem, alebo citujem, používam k tomu vlastný voľný preklad do slovenčiny.

⁵*Studienverlauf*. Dostupné na: <<http://www.filmuniversitaet.de/de/studium-bewerbung/bachelor/drama0/dramaverl0.html>>20.8.2017

⁶ Tabuľka č.1

Študijné plány katedry scenáristiky Postupim , bakalársky stupeň

Poradie	Názov modulu/predmetu	Hodiny spolu za/počet kreditov	Semestre						
			počet hodín týždenne/ počet kreditov za predmet						
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	
1	Úvody	90/5	90/5						
2	Dejiny filmu	120/6	60/3	60/3					
3	Dramaturgia:	210/11							
3.1	Základy dramaturgie hraného filmu		4/3						
3.2	Dramaturgia dokumentu		4/3						
3.3	Dramaturgické analýzy hraného filmu			4/4					
3.4	Verejná prezentácia vysokoškolského projektu			1/0,5					
3.5	Verejné kolokvium			1/0,5					
4	Scenáristika krátkeho filmu:	300/51							
4.1	Rešerš		1/3						
4.2	Základy pre rozvíjanie materiálu		4/8						
4.3	Úvod do písania krátkeho filmu		1/3						
4.4	Písanie scén		1/3	3/7					
4.5	Krátky film			5/15	05/12				
5	Scenáristika dlhého filmu:	45/17							
5.1	Nájdenie a vývoj látky k filmu				1/7				
5.2	Dlhý film					2/10			
6	Literatúra:	60/11							
6.1	Dejiny literatúry				2/5				
6.2	Súčasná literatúra					3/4			
6.3	Literárne adaptácie					1/2			

Študijné plány katedry scenáristiky Postupim , bakalársky stupeň

Poradie	Názov modulu/predmetu	Hodiny spolu/počet kreditov	Semestre						
			počet hodín týždenne/ počet kreditov za predmet						
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	
7	Odborná prax / Trh práce:	120/8							
07.1	Nové filmové formáty				2/4				
07.2	Odborová angličtina				2/2				
07.3	Možnosti v audiovizuálnej produkcii					1/0,5	2/0,5		
07.4	Copyright						2/1		
8	Písanie seriálov	120/10				5/5	3/5		
9	Filmová estetika	120/8				5/5	3/3		
10	Praktický projekt	60/9		voliteľný	voliteľný	voliteľný	voliteľný		
11	Voliteľné štúdium	120/4		voliteľný	voliteľný	voliteľný	voliteľný		
12	Príprava celovečerného scenára	60/14					2/10	2/4	
13	Umelecký záverečný projekt	30/14							2/14
14	Bakalárska práca	15/12							1/12

Zdroj: Drehbuch/Dramaturgie(BA ab Imma.Jhg.2014)⁷⁷ Dostupné na:

<<https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds;jsessionid=B4AFA293BE21D9113F440721E0126DEF.server1?state=wtree&search=1&trex=step&root120171=7777%7C7773&P.vx=ku>>
 rz>20.8.2017

V tabuľke sú rozpísané predmety modulov, ktoré sa týkajú priamo scenáristiky, dramaturgie a literatúry, pretože sa na tieto predmety sústreďujú aj katedra scenáristiky na FAMU, a môže to byť pre ňu zaujímavé. Ďalej som v nej rozpísala modul týkajúci sa trhu práce, pretože mu škola venuje veľkú pozornosť.

Modul s názvom Odborná prax/trh práce obsahuje predmety: Nové filmové formáty, Odborová angličtina, Možnosti v audiovizuálnej produkcii- základy filmového trhu a Copyrigt. Jeho cieľom je študentov čo najlepšie pripraviť na svoje budúce zamestnanie scenáristov a na realitu, ktorá ich čaká po odchode zo školy v skutočnom svete filmu. Študentom sú na predmetoch poskytnuté informácie o možnostiach uplatnenia sa so scenáristickým vzdelaním po ukončení štúdia, o celkovej ponuke a dopyte na filmovom trhu, alebo napríklad o správnom zaobchádzaní s autorskými právami. V rámci predmetu Nové formáty si študenti tvoria vlastný animovaný film⁸.

V nasledujúcej tabuľke⁹ je zhrnutý prehľad siedmich hlavných študijných modulov magisterského študijného programu s ich prislúchajúcimi počtami hodín a kreditov.

Tabuľka 2

Študijné plány katedry scenáristiky Postupim, magisterský stupeň

Poradie	Názov modulu	Hodiny spolu/počet kreditov spolu	Semestre			
			počet hodín týždenne/ počet kreditov za predmet			
			1.	2.	3.	4.
1	Dramaturgia	180/10	4/3	4/3	4/4	
2	Praktická dramaturgia	165/22	8/16	3/6		
3	Teória filmu	90/15	výber	výber	výber	
4	Filmové formáty	90/18	výber	výber	výber	
5	Vývoj látky	60/20		2/9	2/11	
6	Súčasný trendy	90/5		výber	výber	
7	Diplomová práca	33/30				2,2/28

Zdroj: Drehbuch/Dramaturgie (MA ab Imma.Jhg.2014)¹⁰

⁸ Modul O7 Berufspraxis/Medienmarkt. Dostupné na:

<https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds?state=wtree&search=1&trex=step&root120171=7777%7C7773%7C7665&P.vx=kurz>20.8.2017>

⁹ Tabuľka 2

¹⁰ Dostupné na:

<https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds?state=wtree&search=1&category=veranstaltung.browse&navigationPosition=lectures%2Clectureindex&breadcrumb=lectureindex&topitem=lectures&subitem=lectureindex>20.8.2017>

V študijnom informačnom systéme školy nestoja len informácie o počte kreditov a vyučovaných hodín, ale pri každom predmete je to aj informácia, ktorá určuje, koľko hodín presne strávi študent pri predmete samo štúdiom. Nepodarilo sa mi síce zistiť, podľa čoho je tento odhad zaznamenaný, ale pre príklad uvediem, že študent scenáristiky podľa študijného plánu strávi predmetmi zaoberajúcimi sa napísaním bakalárskeho scenára 60 hodín, zatiaľ čo čas, ktorý strávi priamo písaním doma a samo štúdiom je 360 hodín. Práca na magisterskom scenári mu podľa informačného systému bude doma trvať presne 867 hodín¹¹.

Podrobnejší popis jednotlivých predmetov bakalárskeho aj magisterského štúdia je uvedený v prílohe 2.

1.2. Predmety a projekty z pohľadu študentov

V názoroch nato, ktoré predmety na katedre sú najprínosnejšie sa študenti z Postupimu najviac zhodli na predmetoch zameraných na seriálové písanie, dramaturgické analýzy filmov a kontakt s profesionálmi zo sveta priemyslu¹². „Televízny kurz bol najužitočnejší, pretože zdôrazňoval význam „Writers room-ov“, do ktorých budeme v budúcnosti, dúfam, viac začleňovaní. Navyše k nám chodili hosťovať rôzni učitelia a celý kurz sme končili s hotovou výstavbou k seriálu¹³,“ dodal študent č. 5. Iný si najviac pochvaloval kurz s dramaturgičkou, ktorá ho skontaktovala s rôznymi partnermi z filmového priemyslu¹⁴. Ďalšia študentka sa o najpotrebnejšom seminári v učebnom pláne vyjadrila nasledovne: „Dramaturgické analýzy filmov, starších, ale hlavne modernejších ma vždy presvedčia o tom, koľko sa z nich dá naučiť a skúšať, od klasických štruktúr, systémov dramaturgie až po „výnimky“, kde to tiež funguje.“¹⁵

Študenti pokladali za prínosné aj iné predmety, napríklad predmet Od idey k vyhotoveniu, alebo seminár - Ako písať detský film. „Niečo také som si celé

¹¹ LSF-Portal. Dostupné na:

<<https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds?state=wtree&search=1&category=veranstaltung.browse&navigat ionPosition=lectures%2Clectureindex&breadcrumb=lectureindex&topitem=lectures&subitem=lectureindex>>20 .8.2017

¹² Všetky informácie od študentov čerpám z dotazníka *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, ktorý je priložený ako príloha č. 2. Dotazník je anonymný, pri väčšine odpovedí nie je jasné ani pohlavie študentov. To sa netýka troch výnimiek- študentov, s ktorými som komunikovala aj mimo dotazníka. V tejto kapitole čerpám z odpovedí študentov z Postupimu s číslami 1-5, v podkapitole predmety zo strán 10-13.

¹³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 5. str.11.

¹⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 3. str.11.

¹⁵ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.12.

štúdium želala a popri písaní vážnej(magisterskej) práce to bolo príjemné spestrenie,“ dodáva študentka¹⁶.

Na katedre sa však vyučujú aj predmety, ktoré nefungujú tak, ako by mali. Podľa niektorých študentov sú to predmety zamerané občas priveľmi teoreticky a podľa ich slov im do profesného života nič neprinášajú. Študent č.3 sa vyjadril na otázku o najmenej potrebnom predmete slovami: „Filmová estetika, nemalo to nič spoločné so scenáristikou¹⁷.“ Študenti sa ďalej sťažovali, že ich teoretické predmety oberajú o čas, ktorý by mohli stráviť písaním. V iných prípadoch je nespokojnosť spôsobená pedagógom, ako v prípade študentky, ktorá sa vyjadrila nasledovne: „Počas štúdia som nikdy nevidela zmysel v hodinách estetiky, hlavne v tom, keď sa docentka možno aj zaujímavú látku stále snažila nejako spestriť, čo vypálilo ešte väčším zmätením z učenia¹⁸,“ iný študent zase uviedol: „Mali sme strašne nezrozumiteľný kurz o prinášaní nápadov na papier – učiteľ ho učil nevhodne, bol nepripravený, bola to hanba¹⁹.“

Z predmetov, ktoré študentom v študijných plánoch chýbajú uviedli seminár zameraný na prácu s hercami, písanie dialógov, alebo hľadanie a používanie svojej kreativity. Taktiež by uvítali viac seminárov s profesionálnymi spisovateľmi a scenáristami. Študentka piateho ročníka²⁰ na konci svojho štúdia uviedla: „ Podľa mňa chýba adaptačný seminár. Aj keď je rok, čo rok ponúknutý a dvakrát som ho absolvovala, ani raz nesplnil to, čo od semináru k filmovej adaptácii očakávam. Rovnako by som si priała niečo k divadelnej dramaturgii, alebo väčší priestor špeciálnym seminárom = seriál – komédia, krimi, prípadne väčší náhľad do iných oborov, napríklad strih²¹.“

Študenti Postupimskej Univerzity vymenovali rôzne zaujímavé projekty, ktoré rozvíjali počas svojho štúdia v spolupráci s katedrou scenáristiky²². Jednou z ich úloh bolo napríklad natočiť krátky film, ktorý si sami režirovali aj produkovali, ďalší zaujímavý projekt vznikol v rámci predmetu „Metódy písania“. Študenti si na ňom mohli vyskúšať skúšali, aké to je písať a tvoriť z pozície väzňa. Experiment prebiehal tak, že každý zo študentov bol na chvíľu zavretý sám do väzenskej cely a následne dostal za úlohu napísať príbeh z pohľadu väzňa.

¹⁶Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.12.

¹⁷ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 3. str.11.

¹⁸ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.12.

¹⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 5. str.11.

²⁰ Študentka č.2 je Slovenka žijúca a študujúca v Postupime, ako jediná dotazník vyplnila v slovenčine, preto jej citácie neboli prekladané, a tým pozmenené.

²¹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.14.

²² Pri časti kapitoly zaoberajúcej sa projektami čerpám z dotazníka zo strán 7-8.

Okrem týchto aktivít je celoročne možné nechať si hodnotiť svoje scenáre od rôznych profesionálov, predovšetkým producentov, katedra taktiež umožňuje študentom účasť na rôznych súťažiach, z čoho si opýtaný číslo 7 najviac pochvaloval súťaž regionálnej televízie. Každý rok televízia financuje v spolupráci s Univerzitou tri víťazné filmové projekty, pričom každý z filmov môže mať trvanie okolo 30 minút.

Niektoré projekty sú financované napríklad novinami. Patrí sem aj projekt *Dedičstvo-svet, v ktorom chceme žiť*, ktorý sa zaoberá spôsobmi konania a správania, aké by chceli ľudia odovzdať budúcim generáciám v Nemecku. Rieši otázku, ako sa toto dedičstvo líši podľa veku, pohlavia, rodinného stavu a sociálnej triedy.²³

Opýtaný číslo štyri taktiež uviedol ako jeden z veľmi zaujímavých aj predmet/projekt „Scénické čítanie“. Prebieha takým spôsobom, že profesionálni herci v divadle prednášajú študentské texty. Toto predstavenie sa odohráva raz za semester, pričom na každého študenta majú vyhradených 30 minút.²⁴

1.3. Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov

V bakalárskom štúdiu na Univerzite v Postupime majú študenti predmet, ktorý ich má viesť k realizácii ich scenárov, tento predmet však podľa študentov vôbec nespĺňa jeho počiatkové ambície²⁵. Predmet nie je povinný len pre scenáristov a režisérov, ale aj pre študentov herectva. Prebieha takým spôsobom, že študent scenáristiky napíše krátky scenár, ktorý následne režiruje študent réžie a hrajú v ňom študenti herectva²⁶. Projekt vznikol len pred pár rokmi a podľa jedného zo študentov je okolo neho stále veľa zmätku najmä v tom, čo je pri výslednom filme vlastne koho kompetencia. Podľa iného zdroja študenti katedry réžie dokonca predmet vôbec nenavštevovali a celý ho odignorovali. Iná študentka, ktorá bola síce s predmetom ako jediná spokojná, to vystihla nasledovne: „ Spoločné predmety majú celkom dobrý koncept – od spoznávania

²³ *Das Vermächtnis- die Welt die wir erleben wollen*, 2014. Dostupné z: <<https://www.infas.de/projekte/infas-projekt/das-vermaechtnis-die-welt-die-wir-erleben-wollen-2/>>20.8.2017

²⁴ LFS-Portal, 2017. Dostupné z:

<<https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds?state=user&type=8&topitem=lectures&breadcrumbSource=portal>>

²⁵ V tejto kapitole čerpám z dotazníka z odpovedí študentov č.1-č.5, zo strán 9-10.

²⁶ Studiengangpläne, 2017. Dostupné z:

<<https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds?state=verpublish&publishContainer=stgPlanList&navigationPosition=lectures%2CcurriculaschedulesList&breadcrumb=curriculaschedules&topitem=lectures&subitem=curriculaschedulesList>>20.7.2017

sa, cez prípravu až po realizáciu, troskotajú však na egu a ambíciách daných "umelcov". Darmo je projekt vedený tak, aby sa všetky obory zapojili rovnako a hneď od začiatku, keď na katedre scenáristiky sú študenti, ktorí by aj radi pre režisérov niečo napísali, ale v študijnom obore réžia sú po prijímačkách vyberaní hlavne autorskí filmári, ktorí si svoje filmy píšu sami a netreba im scenáristu, väčšinou ani len na dramaturgovanie. Takže záleží od ľudí. Niektoré takéto "cvičenia" fungovali, iné nie, pre jedného áno, pre iného študenta nie. Ja som bola na začiatku ako jedna z mála spolužiakov pre, s pár spolužiakmi z réžie som písala a filmy vznikli, pár vecí ale nevyšlo, alebo nevyšlo podľa mojich predstáv²⁷." Pritom záujem zo strany scenáristov o spoluprácu naozaj je. „Mali by sme spolupracovať! Na menších projektoch. Obe strany by mali rozumieť tomu, ako pracuje a funguje tá druhá strana²⁸," vyjadril sa opýtaný č.5.

Študent magisterského štúdia č.4, ktorý povinný predmet s režisérmi nemá, sa nevedel rozhodnúť, či by nejaký podobný predmet chcel. „Človek musí byť schopný ísť von a komunikovať s ľuďmi. Na začiatku magistra máme 3-týždňové stretnutie zamerané na spoznávanie sa s inými ročníkmi, ale niekedy, najmä, keď musí človek popri štúdiu zarábať, by bolo omnoho jednoduchšie, keby tu bola aspoň malá možnosť spolupráce s inými obormi²⁹," dodáva na záver.

Čo sa týka samotnej realizácie projektov, študenti scenáristiky majú za svoje štúdium natočené v priemere dva krátke scenáre a jednu rozhlasovú hru³⁰. Študentka č.2 uviedla, že počas svojho 5 ročného štúdia má natočené 4 krátke scenáre, z čoho jeden sa zrealizoval preto, že si ho režírovala sama, a k tomu jednu rozhlasovú hru. To sa jej zdalo ako primerané množstvo, uviedla: „Želala by som si viac, ale v hraniciach časových a osobnostných medzí sa viac nedalo³¹." Študent č.5 sa zas chopil réžie sám, na základe čoho vznikol jeho projekt, internetový seriál v rozsahu 3x8 minút. Títo dvaja opýtaní sú výnimky, ktoré považujú množstvo natočených scenárov na katedre za primerané, väčšina opýtaných študentov sa však vyjadrila, že natočených scenárov z katedry je naozaj málo.

²⁷ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.10.

²⁸ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 5. str.9.

²⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 4. str.9.

³⁰ Odstavec zaoberajúci sa počtami natočených scenárov čerpá z dotazníka zo strán 12-15.

³¹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.15.

1.4. Hlavná dielňa

Hlavnou dielňou rozumieme predmet, ktorý priamo podporuje a usmerňuje študenta pri písaní hlavnej ročníkovej práce, a je teda pre daný rok tým najdôležitejším.

Tabuľka 3

Záverečné ročníkové práce jednotlivých v ročníkoch

Ročníky	Práce
1. ročník bakalárskeho štúdia	Krátky scenár pre tzv. „Kammerspiel“ , orientačne na 10 minút. Podmienkou sú dvaja herci v jednej miestnosti- často realizované s ostatnými obormi.
2. ročník bakalárskeho štúdia	20-30 minútový scenár pre hraný film – väčšinou býva zrealizovaný.
3. ročník bakalárskeho štúdia	Celovečerný scenár pre hraný film. Je možnosť spraviť aj koncept na seriál a napísať k nemu pilotnú časť, taktiež rozhlasovú hru, alebo beletriu.
1. ročník magisterského štúdia	Nemusí byť odovzdaná žiadna práca. Počas roka sa študenti pripravujú na celovečerný magisterský scenár.
2. ročník magisterského štúdia	Magisterský celovečerný scenár (môže byť seriál, rozhlasová hra a iné)

Zdroj: Dotazník³²

Na Univerzite v Postupime sa študenti schádzajú na predmete hlavná dielňa, ktorý následne prebieha formou skupinovej dramaturgie v bakalárskom stupni. V magisterskom stupni žiaden podobný predmet nie je a celý magisterský scenár je rozvíjaný na základe individuálnych konzultácií profesora a študenta³³.

Čo sa týka náplne predmetu hlavná dielňa, študenti v ňom nerozoberajú len svoje súčasné scenáre, ale venujú sa aj iným doplnkovým činnostiam súvisiacich so scenáristikou. Priamo na dielňach majú napríklad semináre o filmovom

³² Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 2. str. 5

³³ Informácie v tejto podkapitole sú čerpané z dotazníka, z odpovedí študentov č.1-5, zo strán 3-6 a zo strán 12-14.

priemysle, nových filmoch a nových trendoch. Študentka č.2 sa o tom, čo všetko sa na dielňach deje vyjadrila nasledovne: „Niekedy filmové analýzy, niekedy inšpirácia z literatúry, niekedy konzultácia s produkčnou firmou, alebo iným človekom z brandže, alebo psychológom, ktorý dá iný pohľad na môj text³⁴,“ pričom práve rady psychológa označila za najužitočnejšie.

Vedúceho svojej dielne majú študenti jedného, ale popritom majú možnosť scenáre konzultovať s ktorýmkoľvek učiteľom zo školy, čo často aj využívajú. Výber hlavného pedagóga je pritom čisto na nich. Záverečnú známku z hlavnej ročníkovej práce im udeľuje viacčlenná komisia pozostávajúca z vyučujúcich z katedry scenáristiky. Tá sa zhodne na jednej známke v rozmedzí A-F. Študent v ankete uviedol: „ Nie je to o známke, ktorú dostanete, ale o scenári, ktorý píšete - ten môže byť vašou vstupenkou ďalej...³⁵“

1.5. Katedra scenáristiky očami študentov

- Rozvrhy

Na katedre scenáristiky v Postupime je výuka formovaná do modulov, takže študenti nemajú stály rozvrh. S týmto zriadením všetci opýtaní súhlasia, jediný problém majú vtedy, keď to na katedre nefunguje tak, ako je to naplánované. Aj keď sú so systémom spokojní, často sú moduly vopred neohlásené, ich termíny sú študentom oznámené na poslednú chvíľu, čo vyvoláva chaos³⁶. „Niekedy vieme, aký modul bude, ale niekedy sa objaví termínovo v rozvrhu veľmi spontánne a na rýchlo – a to je problém,³⁷“ dodáva študentka.

- Vyťaženosť študentov

Svoju celkovú vyťaženosť štúdiom študenti hodnotili na 76%, pričom úlohy, ktoré dostávajú mimo školu ako doplnkové (napr. povinné čítanie) hodnotia len na 46%.³⁸ „Domáce úlohy nezaberajú veľa času, ale projekty, do ktorých sa človek môže zapojiť áno³⁹,“ uviedol študent č.4, študentka č.2 popisuje ich pracovnú

³⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str. 13.

³⁵ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 4. str. 5.

³⁶ Informácie z časti kapitoly sú čerpané z dotazníkov študentov č.1-5, v každom zo strany 3.

³⁷ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str. 3.

³⁸ Informácie z časti kapitoly sú čerpané z dotazníka, zo strany 6.

³⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 4. str. 6.

vyťaženosť slovami: „O to ťažšie je motivovať sa sám, keď je to také voľné – dá sa skrývať, prokrastinovať a nakoniec panika⁴⁰.“

- Náročnosť skúšok

Ak majú študenti z predmetu skúšku ústnu má vždy buď formu referátu, prezentácie, alebo je to obhajoba vlastnej práce⁴¹. Prezentácia sa môže vzťahovať buď ku konkrétnej preberanej téme, alebo analýze filmu. „Na konzultáciu vlastnej práce si pripravím pár bodov za pol hodinu,“ uviedla študentka č.2. Celkovo tieto skúšky hodnotia študenti náročnosťou 36%. Niektorým študentom tento systém vyhovuje, iným nie, jeden z tých nespokojných sa vyjadril: „ Aj keď, samozrejme, nechcem dostávať viac „domácich úloh“, celkovo mám pocit, že nás škola poriadne netrénuje⁴².“ Študenti bakalárskeho štúdia zároveň uviedli, že nepíšu žiadne eseje ani domáce písomné práce.

- Individuálna verzus teamová práca

Škola vedie študentov ku kombinácií oboch princípov, pričom je na každom študentovi individuálne, ktorému zo spôsobov sa bude viac venovať. Opýtaný č.5 pokladá za smolu, že nemá viac príležitostí na spoluprácu s ostatnými obormi.⁴³

- Klady a zápory katedry podľa študentov

Podľa dvoch opýtaných študentov je najväčším kladom katedry na Univerzite v Postupime úzke prepojenie školy s filmovým priemyslom a trhom práce⁴⁴. Na otázku o všeobecných pozitívach svojej katedry odpovedala študentka č.2 nasledovne: „Málo ľudí- študentov, docentov a blízke vzťahy, takže na rôzne témy či typy písania sa vždy nájde niekto vhodný na konzultovanie,“ piaty opýtaný to zhodnotil takto: „Máme širokú škálu profesorov, od tých, čo sa sústredia na televíziu, cez filmárov, čo pomáhajú s celovečernými filmami až po spisovateľov.“

45

Prepojenosť katedry s trhom študent č.1 označil ako jej pozitívum a negatívum zároveň. Odôvodňuje to takto: „Autori sú tlačení plniť požiadavky trhu

⁴⁰ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 2. str.6.

⁴¹ Informácie v odstavci sú čerpané z dotazníkov študentov č.1-č.5, na stranách 6- 7.

⁴² Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 5. str. 6.

⁴³ Informácie v odstavci sú čerpané z dotazníkov, na stranách 8-9.

⁴⁴ Informácie v odstavci sú čerpané z dotazníkov, na stranách 15-16.

⁴⁵ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 5. str. 15.

a nie počúvať svoj vnútorný hlas.“ K tomuto názoru sa pridáva študent č.4,ktorý kritizuje, že sa na Univerzitu dostáva priveľa politiky. Ostatným študentom najviac vadí chaos, zlá organizácia, aj napríklad absencia ženských profesoriiek v učiteľskom zbore. „Veľké plány a v realizácii medzery, nekonzekventnosť k prístupu k práci, deadlineom, miestami priveľká sloboda,“ sťažuje sa druhá opýtaná.

2. Lodž: Národná filmová škola

Národná vysoká škola filmu, televízie a divadla Leona Schillera v Lodži bola založená v roku 1948. Pôvodne bolo plánované premiestnenie akadémie do Varšavy, akonáhle by bola Varšava po druhej svetovej vojne a Varšavskom povstaní zrekonštruovaná. Nakoniec v Lodži zostala a dnes tam predstavuje jednu z najprominentnejších inštitúcií vysokoškolského vzdelávania. Filmová škola v Lodži je jedna z najstarších filmových škôl na svete, kladie osobitý dôraz predovšetkým na prax, vo všetkých výučbových programoch.⁴⁶

2.1 Študijné plány

Scenáristický program je podľa Univerzity v Lodži⁴⁷ „určený študentom, ktorí sú si istí tým, že scenáristika je ich životná cesta.“ Usiluje o čo najväčšie praktizovanie scenáristického remesla a jeho krédo znie: „ písanie a písanie, ako každodenná rutina, od krátkych filmov po televízne seriály, a celovečerné filmy⁴⁸.“

Filmová škola ponúka ku svojmu štúdiu štyri základné katedry. Katedru filmovej a televíznej réžie, Katedru fotografie a televíznej produkcie, Katedru herectva a Katedru produkcie. Scenáristický študijný program je vyučovaný na katedre filmovej a televíznej réžie, vedľa programov réžie a strihu, preto nehovorím o katedre scenáristiky, ale o jej obore. Študenti tu môžu študovať 3-ročný bakalársky a 2-ročný magisterský program, do oboch programov sú prijímaní raz za dva roky.

V nasledujúcich tabuľkách⁴⁹ prikladám zoznam predmetov, ktoré musia študenti splniť v bakalárskom a magisterskom študijnom programe, zároveň ich kreditové ohodnotenie a počet hodín, ktoré strávia štúdiom v škole.

⁴⁶ *O nas, Historia*, 2017. Dostupné na: < <http://www.filmschool.lodz.pl/szkola> > 20.8.2017

⁴⁷ V kapitole študijné plány čerpám informácie dostupné z:

<<http://www.filmschool.lodz.pl/studia/specjalnosc/scenariopisarstwo/6>> 20.8.2017

⁴⁸ *Scenariopisarstwo*, 2017. Dostupné na:

<<http://www.filmschool.lodz.pl/studia/specjalnosc/scenariopisarstwo/6>>20.8.2017

⁴⁹ Tabuľka 4 a tabuľka 5

Študijné plány pre obor scenáristky v Lodži, bakalárske štúdium

Poradie	Názov predmetu	Hodiny spolu/počet kreditov / P- prednáška; C - cvičenie	Semestre					
			počet hodín / počet kreditov					
			1.	2.	3.	4.	5.	6.
1	Dejiny filmu	120/8/P	30/2	30/2	30/2	30/2		
2	Voliteľný predmet: Literatúra/dejiny umenia	60 /4/ P	30/2	30/2				
3	Filmová hudba	60 /4/P	30/2	30/2				
4	Základy filmového scenára	240/12 /P+C	120/6	120/6				
5	Základy filmového rozprávania	240/8/P + C	120/4	120/4				
6	Prevádzkovanie umenia	60/4/P	30/2	30/2				
7	Voliteľný predmet: Réžia hraného filmu(práca v dvoch skupinách)/Základy práce s hercom	120/8/C	60/4	60/4				
8	Úvod do psychológie	180/6/P	30/1	30/1	30/1	30/1	30/1	30/1
9	Dramaturgické analýzy hraného filmu	120/4/P	60/2	60/2				
10	Workshop Filmová scénografia	30/2/P	15/1		15/1			
11	Workshop: "Soundtrack"	10/1/P		10/1				
12	Voliteľný predmet: Telesná výchova	60/20/P	30/1	30/1				
13	Voliteľný predmet: Cudzí jazyk	120/4/P	30/1	30/1	30/1	30/1		
14	Adaptácia	240/29/P+C			120/14	120/15		
15	Trendy v poľskej modernej literatúre	30/1/P			30/1			
16	Réžia hraného filmu	120/9/C			60/4	60/5		
17	Prevádzkovanie umenia II	60/2/C			30.1	30/1		
18	Filozofia	60/4/P					30/2	30/2
19	Dejiny poľského filmu	60/4/P					30/2	30/2
20	Scenáristika celovečerného filmu	240/28/P+C					120/14	120/14

Študijné plány pre obor scenáristky v Lodži, bakalárske štúdium

Poradie	Názov predmetu	Hodiny spolu/počet kreditov / P- prednáška; C - cvičenie	Semestre					
			počet hodín / počet kreditov					
			1.	2.	3.	4.	5.	6.
21	Budovanie formy	Voliteľný	60/2	60/2				
22	Interpretácia dramatického textu	Voliteľný			45/2	45/2		
23	Umenie rozprávania	Voliteľný			60/3	60/3	60/3	60/3
24	Analýza TV formátov	Voliteľný						60/2
25	Seminár k diplomovej práci	60/14/P					30/8	30/6

Zdroj: Program Scenariopisarstwo⁵⁰⁵⁰ Dostupné na: < <http://www.filmschool.lodz.pl/studia/specjalnosc/scenariopisarstwo/6>>20.8.2017

Študijné plány pre obor scenáristky v Lodži, magisterské štúdium

Poradie	Názov predmetu	Hodiny spolu/počet kreditov, P-prednáška, C- cvičenie	Semestre			
			počet hodín / počet kreditov			
			1.	2.	3.	4.
1	Televízne formáty	240/28 P	120/14	120/14		
2	Televízne formáty-cvičenia	240/16 C	120/8	120/8		
3	Hrdina v súčasnom poľskom filme	120/8 P	30/2	30/2	30/2	30/2
4	Zahraničné zvyky-filmové analýzy	60/6 P	30/3		30/3	
5	Filmová produkcia	60/8 P	15/2	15/2	15/2	15.2
6	Workshop: Réžia scény	60/3 P		60/3		
7	Východiskové stratégie	60/4 P	15/1	15/1	15/1	15/1
8	Umenie rozprávania	120/6 C			60/3	60/3
9	Seminár k diplomovej práci	60/18 P			30/9	30/9
10	Seminár k diplomovej práci: Hraný film	75/23 P			30/10	45/13

Zdroj: Program Scenariopisarstwo⁵¹

Na katedre scenáristiky v Lodži sú všetky predmety určené študijnými plánmi katedry a študenti si ich nemajú možnosť voliť. Voliť si môžu dodatočné workshopy.

Filmová fakulta poskytuje verejne dostupný katalóg obsahujúci presné popisy všetkých predmetov, dokonca je preložený aj do angličtiny, z tohto zdroja som však čerpať nemohla, pretože scenáristické predmety v tomto katalógu nenájdeme. Je to tak z dôvodu, že katalóg vznikol predovšetkým pre zahraničných uchádzačov o štúdium, ktorí majú záujem zúčastniť sa programu Erasmus plus, a keďže na obore scenáristiky, ako na jedinom z celej filmovej fakulty nemajú možnosť študovať študenti zo zahraničia, popis ich predmetov v tomto katalógu chýba, a ja ho preto nižšie neprikladám. Študenti scenáristiky sa majú možnosť

⁵¹ Dostupné na: < [27](http://www.filmschool.lodz.pl/studia/specjalnosc/scenariopisarstwo/6>20.8.2017</p>
</div>
<div data-bbox=)

prihlásiť sa do programu Erasmus plus na Filmovú školu v Lodži, ale musia si voliť predmety z iných oborov-z réžie napr.

2.2 Predmety a projekty z pohľadu študentov

Predmety zamerané na teóriu, ktoré stoja za zmienku, pretože podľa opýtaného študenta č.7 tvoria veľmi dobrý teoretický základ, sú : Dejiny filmu, Svetová kinematografia (predovšetkým prednášky o Talianskej novej vlne), Nová poľská literatúra a Dramaturgia a filmové analýzy⁵². K praktickým predmetom sa radí okrem najviac obľúbenej hlavnej dielne aj predmet psychológia, ktorý sa zameriava na psychológiu postáv v dielach, ich vývin a vzťahy medzi sebou.

Na filmovej škole v Lodži sa scenáristi stretávajú aj s netradičným – pohybovým spôsobom výučby. Odohráva sa na predmete, ktorý podľa opýtaných nemá žiadny názov a svedčaný študent ho uviedol ako jeden z tých najužitočnejších predmetov, ktoré mu škola ponúkla. Jeho cieľom je vytvoriť charaktery postáv prostredníctvom herectva. „ Bol to skvelý spôsob, mali by sme mať hodiny herectva normálne. Pracovali a hrali sme sa so svojím telom a emóciami,“ dodáva⁵³.

Názory študentov o nefunkčnosti a nepotrebnosti predmetov sa líšia , jednému teoretické predmety prinášajú veľa potrebných informácií, ďalší pokladá za zbytočné napríklad dejiny umenia, analýzy filmov, alebo workshop na precvičovanie tvorby dialógov. Predmet „ Protagonista v novom poľskom filme“ taktiež označuje opýtaný študent ako neprínosný a to z toho dôvodu, že je veľmi zle naplánovaný a za celý rok tak prebehli z naplánovaných pätnástich lekcí len tri. Ďalší predmet, ktorý stroskotal na totožnom probléme bolo podľa tohto študenta Divadlo. Podľa jeho slov bol: „...pedagóg na lekcie strašne zle pripravený...nemal žiadny plán.“ a taktiež záporne hodnotí aj predmety Dizajn a hodiny hudby, ktoré navrhol preorganizovať do dvoj-dňového modulu, z dôvodu zbytočnej príťaže množstvom domácich úloh, oproti neadekvátnym znalostiam, ktoré si študenti z kurzov odnesú⁵⁴.

⁵² V kapitole Lodž čerpám z dotazníka z výpovedí študentov s číslami 6 a 7. V podkapitole Predmety čerpám z dotazníkov opýtaných zo strán 10-13.

⁵³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str. 12.

⁵⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str. 11.

Za predmety, ktoré v študijných plánoch katedry vyslovene chýbajú, študenti označili predmety spoločné s hercami a samotné herectvo. Platforma predmetu spoločného s hercami síce na katedre existuje, ale funguje systémom, kde sa režiséri učia režírovať hercov a študent scenáristiky sa počas celého trvania môže iba prizerať a nijak do procesu nemôže zasahovať. Okrem týchto zásahov by si študenti radi vyskúšali napríklad hodiny strihu. Prekvapením pre mňa bolo, že študent uviedol nedostatok hodín psychológie, pričom sa tento predmet podľa študijných plánov vyučuje až počas štyroch semestrov v bakalárskom štúdiu a jeho osnovy tak tvoria porovnateľný počet hodín ako napríklad hodiny dramaturgie a literatúry.

V Lodži medzi študentsky zaujímavé patria napríklad projekty⁵⁵ zamerané na tvorbu dialógov, alebo spolupráca s katedrou animácie. Projektov je mnoho len do druhého semestra magisterského štúdia. Počas neho je hlavnou úlohou študentov písanie diplomovej práce.

2.3 Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov

Keďže scenáristi navštevujú s režisérmi jednu katedru, spoločných predmetov a projektov majú tieto dva obory viac⁵⁶. Samotný scenáristický obor láka svojich uchádzačov na informácie o tom, ako úzko sú na seba napojené študijné plány oborov scenáristiky a réžie⁵⁷. Hodnotenia študentov, ako táto spolupráca skutočne funguje, sa rôznia. Opýtaný číslo 6 zachováva optimizmus a snaží sa vziať si zo spolupráce len to dobré. „Je to fajn, môžeš vidieť, čo sa deje s tvojím scenárom. Niekedy je hrozné, keď tvoj scenár zmasakrujú, ale zase, niečo sa z toho naučíš. Nikdy nedaj svoj text idiotovi⁵⁸. Stane sa, že aj režiséri majú nejaké dobré nápady, a môžeš vidieť rozdielny prístup, ktorý môže byť pre teba zlomový⁵⁹.“

⁵⁵ V podkapitole Predmety v časti zameranej na Projekty čerpám z dotazníkov opýtaných zo strán 7-8.

⁵⁶ V časti podkapitoly rozoberajúcej spoluprácu režisérov a scenáristov čerpám z dotazníkov zo strán 9.-10. V časti rozoberajúcej počty natočených scenárov je to zo strán 12.-15.

⁵⁷ Scenariopisarstwo. Dostupné na:

<<http://www.filmschool.lodz.pl/studia/specjalnosc/scenariopisarstwo/6>>20.8.2017

⁵⁸ Citácie študentov zanechávam v pôvodnom znení, preto sa môže v texte vyskytnúť aj vulgarizmus.

⁵⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 6. str.9.

Druhý z respondentov už tak optimistický nie je a v svojej výpovedi, ktorú prerušovane citujem⁶⁰ v ďalších riadkoch, opisuje úplne totožný problém, s akým sa stretáva katedra scenáristiky na FAMU a v Postupime: „Študenti réžie sú profesormi tlačení do svojich autorských filmov, ktoré si pre seba zároveň píšú a s nami nechcú spolupracovať,“ dokonca je tento problém vyhrotenejší v tom, že keďže je scenáristika vyučovaná priamo na katedre réžie a predmety scenáristov sú povinné, študenti musia spolupracovať aj keď o to režisér nejaví žiadny záujem. „Niektorí majú šťastie a partáka si nájde, ale niektorí iní musia písať pre niekoho, kto to vôbec nechce.“ Ďalším problémom sú aj vysoké ambície režisérov hneď po nástupe na vysokú školu. „Študenti réžie režírujú dva krátke filmy počas prvého roka štúdia a chcú ich mať čo najlepšie, perfektné, vyhrávať s nimi festivaly, je to úplne neproduktívny postoj, nevidia to ako cvičenie, ale ako svoje dieťa a nechcú, aby sa im niekto dotýkal ich dieťaťa. Samozrejme, nie všetci sú takí–ale veľa z nich je.“ Obaja spovedaní poľskí študenti už absolvovali celé 5 ročné štúdium a tak vedia zhodnotiť, koľko scenárov každého študenta je za celé štúdium v priemere natočených. Podľa študenta č.7 je to 2-5 filmov a tieto čísla hodnotí ako nízke, pričom sám natočil za štúdium filmy 3. Študent č.6 to hodnotí v závislosti od toho, ako veľmi chcú študenti scenáristiky spolupracovať. On sám natočil počas štúdia 7 filmov, nevedol však, či v svojej, alebo cudzej réžii.

2.4 Hlavná dielňa

Tabuľka 6

Koncoročné práce jednotlivých ročníkov

Ročníky	Práce
1. ročník bakalárskeho štúdia	15 minútový scenár. Je možné písať počas roka scenáre dva a potom jeden dotiahnuť do konca a zdokonaľiť.
2. ročník bakalárskeho štúdia	30 minútový scenár
3. ročník bakalárskeho štúdia	90 minútový scenár
1. ročník magisterského štúdia	Nápad na dramatický seriál + napísaný pilotný diel v rozsahu na 45-60 minút
2. ročník magisterského štúdia	90 minútový scenár, alebo televízny seriál

Zdroj: Dotazník⁶¹

⁶⁰ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.9.

⁶¹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.5.

Forma hlavných dielní na filmovej škole v Lodži prebieha formou skupinovej dramaturgie⁶². Okrem toho sa nej sa študenti venujú filmovým analýzám a skúšajú si napríklad cvičenia na vývoj charakterov postáv. Za najužitočnejší spôsob, ako sa dopracovať k dobrému scenáru, siedmy opýtaný študent pokladá postup, kde sa treatmenty najskôr píše na základe intuície a potom sa intuícií pridáva štruktúra⁶³. „Nemám rád 8 aktovú štruktúru, vyzerá to potom veľmi sucho a mechanicky,“ dodáva. Hlavného vedúceho dielne majú študenti jedného, popri čom majú možnosť scenáre konzultovať s ktorýmkoľvek učiteľom zo školy. Prvé tri roky študenti nemajú možnosť vybrať si svojho vedúceho, v magisterskom štúdiu túto možnosť dostanú, čo si veľmi pochvaľujú.

Čo sa týka známkovania záverečných prác, respondent č.6, ktorý na katedre študoval pred dlhším časom odpovedal, že jeho prácu hodnotila viacčlenná komisia, zatiaľ čo súčasný študent č.7 tvrdí, že jeho záverečnú prácu môže ohodnotiť aj jeden vyučujúci. Z týchto odpovedí sa domnievam, že sa buď sa táto forma hodnotenia zmenila alebo si študent, ktorý označil odpoveď s jedným hodnotiacim učiteľom poriadne neprečítal otázku, pretože do komentára napísal⁶⁴: „Nezaujímam sa o známky, ale o to, čo som sa práve naučil.“

2.5 Scenáristický obor očami študentov

- Rozvrhy

Celá výuka scenáristického oboru má formu modulov, kedy sú predmety rozdelené na tie, ktoré majú v pevne určenom čase a na tie, ktoré sa prispôbujú priamo aktuálnym rozvrhom a časovým možnostiam pedagógov⁶⁵.

- Vyťaženosť študentov

Svoju celkovú vyťaženosť štúdiom študenti hodnotili na 70%, pričom úlohy, ktoré dostávajú mimo školu ako doplnkové (napr. povinné čítanie) hodnotia na 60%. Jeden opýtaný študent by ocenil celkovo viac povinného čítania a menších domácich úloh.

⁶² V časti podkapitoly Hlavná dielňa čerpám z dotazníkov zo strán 3.-6. a 12.-14.

⁶³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.13.

⁶⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.5.

⁶⁵ V podkapitole Scenáristický obor očami študentov čerpám z dotazníkov, zo strany 3 v časti Rozvrhy, zo strany 6 v časti Vyťaženosť štúdiom, zo strán 6-7 v časti Náročnosť skúšok, zo strán 8-9 v časti Tímová verzus individuálna výuka a zo strán 15-16 v časti hodnotiacej klady a zápory katedier.

- Skúšky

Skúšky v Lodži pozostávajú z obhajoby scenárov, pedagógovia zisťujú celý jeho vývoj a všetky pokroky a fázy, ktorými prešiel. Odovzdaný text určuje zároveň známku. Čo sa priprav týka, je podľa siedmeho opýtaného študenta ťažké sa pripraviť a jediná vec, ktorú môže študent spraviť je prečítať si svoj scenár ešte raz⁶⁶.

Eseje ani žiadne analýzy a krátke písomné úlohy sa na katedre nepíšu. To, čo študenti pripravujú sú návrhy na jednotlivé verzie scenárov. V prvom a druhom ročníku bakalárskeho štúdia posielajú nové koncepty svojich scenárov, alebo návrhy treatmentov každý týždeň, v treťom ročníku bakalárskeho a prvom ročníku magisterského štúdia je to už len raz za dva týždne. Študent sa k časovej vyťažnosti vyjadril nasledovne⁶⁷: „Strávil som nad tým vždy 3-5 dní, záviselo to od pokrokov. Teraz, v druhom ročníku magisterského štúdia tým vždy strávim tak 10 dní.“ Podľa študentov pritom obor dbá na dodržiavanie termínov až na 90%.

- Tímová práca verzus individuálne štúdium

Škola vedie študentov ku kombinácii oboch metód, pričom s tým súhlasia obaja opýtaní. Siedmy opýtaný rád pracuje sám, ale na druhej strane je mu ľúto, že nemá viac príležitostí na prácu v tíme⁶⁸. Šiesty poukazuje nato, že obe metódy sú veľmi dôležité, pretože na jednej strane by mala byť písanie tímová práca a na strane druhej by sa mal človek naučiť hľadať sám hlboko v svojom vnútri.⁶⁹

- Klady a zápory oboru

Medzi najväčšie pozitíva oboru študent č.6 uviedol predovšetkým tvrdú prácu. Študentov naozaj trénujú a všetko, čo sa počas štúdia naučil, teraz používa aj v práci. Druhý opýtaný na rovnakú otázku odpovedal⁷⁰: „Náš obor používa veľmi hlboký, osobný a emočný prístup. Robíme veľa analýz a máme veľa workshopov, odchádzame zo školy s niekoľkými hotovými scenármi, ktoré môžeme ukázať ľuďom z priemyslu,“ a za nedostatky katedry uviedol nedostatok práce s ostatnými obormi, zle plánované hodiny, pár učiteľov, ktorí na študentov nemajú čas a fakt, že scenáristický obor nedostáva od školy dostatok peňazí.

⁶⁶ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.7.

⁶⁷ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.7.

⁶⁸ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.9.

⁶⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 6. str.9.

⁷⁰ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent číslo 7. str.16.

3. Beaconsfield : Národná filmová, televízna a herecká škola (NFTS)

Národná filmová, televízna a herecká škola (NFTS) bola založená v roku 1971 vo filmových štúdiách anglického Beaconsfieldu v Buckinghamshire⁷¹. Je to jediná anglická škola s vlastnými televíznymi štúdiami. Študenti môžu využívať napríklad filmové a televízne pódia, dabingové, zvukové, animačné a postprodukčné štúdiá s dvomi kinosálami, všetko vybavené špičkovou technikou. Sama sa označuje za jednu z najlepších filmových škôl na svete a na stránkach uvádza, že noviny Observer ju označili priamo za najlepšiu filmovú školu sveta⁷². Svojimi úspechmi sa hrdo pýši: „Naši študenti sú pravidelne nominovaní na Oscarov, ceny BAFTA⁷³ a ceny RTS⁷⁴, v tomto roku to bolo raz na Oscara, dvakrát na BAFTA a osemnásťkrát na cenu RTS,“ uvádza škola⁷⁵. Medzinárodné ceny na NFTS nevyhrávajú len študenti, ale aj napríklad budova, v ktorej výuka prebieha. Budova pomenovaná po kameramanovi Oswaldovi Morrisovi vyhrala v roku 2008 anglickú cenu architektov RIBA⁷⁶. Škola sa pýši ďalej tým, že je v Anglicku jedinou, ktorá zároveň pokrýva všetky náklady na výrobu filmov. Nepýši sa už ale poplatkami za štúdium. Len pre zaujímavosť uvádzam, že na katedre scenáristiky stojí 1 rok štúdia pre zahraničných študentov (tj. Napríklad pre študentov z FAMU) 29000£, čo je v prepočte približne 830 000kč⁷⁷.

3.1. Študijné plány

Katedra scenáristiky na NFTS sa chváli predovšetkým obrovským dôrazom, ktorý kladie na prax, svojím prepojením s filmovým priemyslom a úzkou spoluprácou študentov z rôznych katedier. Podľa oficiálnej stránky je väčšina študentských scenárov následne sfilmovaná a to nielen ich spolužiakmi z režijných štúdií, ale aj profesionálnymi režisérmi a za účasti profesionálnych hercov. Študenti si počas štúdia vytvárajú svoje portfólio filmov, v ktorom sa snažia čo najviac preukázať svoj talent a ďalšie umelecké smerovanie a po dokončení štúdia ho predkladajú literárnym agentom a rôznym filmovým a televíznym

⁷¹ Približne 25km od Londýna

⁷² The school. Dostupné na: < <https://nfts.co.uk/school>>20.8.2017

⁷³ Cena pre najlepší krátky animovaný film

⁷⁴ Cena televízie

⁷⁵ Student awards. Dostupné na: < <https://nfts.co.uk/awards-successes/student-awards>>20.8.2017

⁷⁶ Informácie o škole v odstavci sú dostupné na: < <https://nfts.co.uk/school>>20.8.2017

⁷⁷ Fees. Dostupné na: < <https://nfts.co.uk/fees-funding/fees>>20.8.2017

spoločnostiam. Všetky kurzy sú vyučované priamo vo filmových a televíznych štúdiách⁷⁸.

NFTS ponúka študentom scenáristiky 2-ročný magisterský program. Keďže si spomedzi porovnávaných škôl svoje študijné plány táto katedra stráži najviac, a jej hlavný vedúci mi do súkromného e-mailu napísal, že mi škola neposkytne žiadne iné informácie okrem tých, ktoré sú verejne dostupné na webových stránkach, v tabuľke uvádzam len okruhy tém, ktorých sa týkajú predmety v prvom a druhom ročníku magisterského štúdia.

Tabuľka 7

Okruhy tém magisterského štúdia na NFTS

Ročníky	Témy štúdia
1. ROČNÍK	Scenár filmu ako remeslo
	Scenár animovaného filmu
	Scenár pre divadlo
2. ROČNÍK	Celovečerný scenár
	Krátky scenár k hranému filmu, alebo k sitcomu, animovanému filmu a krátkemu TV formátu
	Moduly na výber: Komédia, Dráma, Horror, Rozhlasová hra
	Úvod do online- scenáristickej tvorby
	Úvod do filmového priemyslu a uplatnenie v praxi

Zdroj: Curriculum⁷⁹

NFTS okrem magisterského štúdia ponúka tiež rôzne kurzy, napríklad 6-dňový scenáristický kurz, ktorý nesie podtitul „Úžasný kurz... ročné vedomosti v priebehu šiestich dní⁸⁰.“ Za predpokladu, že má škola naozaj ambíciu naučiť študentov všetko potrebné na kurze za 6-dní a predpokladu, že za dva roky na

⁷⁸ Screenwriting. Dostupné na: < <https://nfts.co.uk/our-courses/masters/screenwriting>>20.8.2017

⁷⁹ Dostupné na: < <https://nfts.co.uk/our-courses/masters/screenwriting>>20.8.2017

⁸⁰ Drama. Dostupné na: < https://nfts.co.uk/our-courses/short-courses/drama#scriptwriting_for_film_and_television>20.7.2017

magisterskom štúdiu sa škola tiež pokúša naučiť študentov všetko potrebné usudzujem, že zamerania ich predmetov sa prekrývajú. Z toho dôvodu som sa rozhodla namiesto konkrétnych informácií k jednotlivým predmetom magisterského štúdia, ktoré sa mi zohnať nepodarilo, v krátkosti vymenovať program spomínaného kurzu, zastrešovaného katedrou. Je dostupný v prílohe č.3.

3.2. Predmety a projekty podľa názorov študentov

Na NFTS netvorí základ študijných plánov predmety ako ich poznáme my v akademickom prostredí, ale projekty a práca na nich⁸¹. Medzi tie najzaujímavejšie podľa študentky číslo 9 patrí napríklad písanie scenárov pre počítačové a divadelné hry, komediálnych skečov, scenárov pre animátorov a ich animované filmy, rozhlasovú hru, alebo spolupráca s oborom dizajnu hier. „Je toho tak veľa, čo by som spomenula... naša škola je extrémne intenzívna, kde každý projekt je tak hodnotný⁸²...“ dodáva.

Okrem spomínaných aktivít skúšajú študenti rôzne scenáristické cvičenia. Napríklad majú počas roka vymedzený mesiac, počas ktorého musia napísať celý scenár. „Bolo to neopísateľne užitočné. Núti nás to napísať celý scénosled strašne rýchlo. Pomohlo mi to uvedomiť si niektoré z mojich zlovykov, a zrazu som úplne jasne videla, čo sa ešte potrebujem doučiť,“ hodnotí skúsenosť deviata opýtaná⁸³.

Na otázky o najpotrebnejších a najmenej potrebných predmetoch respondentka č.8 uviedla, že najpotrebnejšie predmety na škole sú všetky a na otázku, ktorý predmet hodnotia ako ten najmenej potrebný – nudný, alebo menej prínosný obe opýtané odpovedali, že taký predmet nie je, dokonca aj na otázku, či im akýkoľvek predmet v študijných plánoch nechýba odpovedali, že nie. „Nemôžem povedať, že bol nejaký predmet nepotrebný, všetko bolo zaujímavé a radostné!“ uviedla študentka s číslom deväť.⁸⁴

⁸¹V kapitole Beaconsfield: NFTS čerpám všetky informácie od študentov z dotazníka z výpovedí študentov s číslami 8 a 9. V podkapitole Predmety čerpám z dotazníkov opýtaných zo strán 10-13 a zo strán 7-8.

⁸² Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 8. str.8.

⁸³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 9. str.11.

⁸⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 9. str.11.

3.3. Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov

Spoločné predmety s katedrou réžie na NFTS majú, aj keď nie povinné. Jedna zo študentiek uviedla, že je s predmetom spokojná, dodáva⁸⁵: „Je to skvelé, pozerať sa, ako sa váš scenár točí. Každý zo študentov réžie má iný štýl práce, takže niektorí sú k práci so scenáristom naklonení viac, iní menej.“ Druhá z opýtaných je proti konceptu povinného predmetu scenáristiky a réžie, z dôvodu odkláňania sa tým od prípravy do skutočného sveta filmu, kde nikto nikoho k spolupráci bežne nenúti⁸⁶.

Čo sa však počtu zrealizovaných filmov podľa scenárov scenáristov týka, študentky ich hodnotia ako priemerné, až vysoké. Opýtaná scenáristka č.9, ktorá je na NFTS len prvý rok menovala svoje zatiaľ zrealizované projekty nasledovne⁸⁷: „Celá naša trieda mala natočený jeden dvojminútový shot, ktorý režírovali študenti réžie, potom jeden krátky animovaný film a momentálne pracujeme na druhom. Takisto momentálne pracujeme na dlhšom, 5 minútovom scenári, ktorý sa bude točiť v júni, niektorí z nás píšú koncoročné scenáre študentom réžie, tie budú na 5-15 minút a tiež sme robili krátke filmy s dokumentaristami, ktorých zadaním bolo vychádzať z rozprávky. Takže každý z nás má hotových tak 5-6 vecí podľa našich scenárov v priebehu tohto roka. Niektorí ľudia robia dokonca nejaké ďalšie veci pre film, alebo divadlo.“ Respondentka č.8 na otázku o počte zrealizovaných scenárov odpovedala stručnejšie, a to slovom veľa.

3.4. Hlavná dielňa

Tabuľka 8

Záverečné práce jednotlivých ročníkov na NFTS

Ročníky	Práce
1. ročník magisterského štúdia	100 minútový scenár hraného filmu
2. ročník magisterského štúdia	100 minútový scenár hraného filmu a k tomu 30 minútový scenár pilotu k televíznemu seriálu

Zdroj: Dotazník⁸⁸

⁸⁵ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 9. str.9.

⁸⁶ V časti podkapitoly rozoberajúcej spoluprácu režisérov a scenáristov čerpám z dotazníkov zo strán 9.-10. V časti rozoberajúcej počty natočených scenárov je to zo strán 12.-15.

⁸⁷ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka číslo 9. str.14.

⁸⁸ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 9. str.5.

Predmet hlavnej dielne na NFTS prebieha formou skupinovej dramaturgie, pričom študenti svoje scenáre konzultujú aj individuálne so svojimi profesormi. Okrem analýz svojich scenárov študenti nosia na dielne vždy nové nápady a testujú tam, či sa dajú do scenára zapracovať. Študentka č. 9 uviedla⁸⁹: „ Je toho naozaj veľa, čo všetko robíme na „hlavnej dielni“. Niekedy pozeráme scény z filmov a diskutujeme o nich, alebo sa bavíme o žánri, štruktúre, štýle písania.“

Študenti pritom nemajú jedného hlavného vedúceho dielne, môžu si vybrať medzi rôznymi učiteľmi, ktorí im radia s rôznymi časťami scenárov. Záverečnú známku im udeľuje viacčlenná komisia pozostávajúca z vyučujúcich z katedry scenáristiky, ktorá sa zhodne na jednej známke v rozmedzí A-F⁹⁰.

3.5. Katedra scenáristiky očami študentov

- Rozvrhy

Predmety na katedre scenáristiky sú vyučované v blokoch a rozvrh je tak premenlivý⁹¹, čo opýtaným študentom plne vyhovuje, pretože môžu vždy robiť niečo iné a mať tak vždy pre vec čerstvú motiváciu a zápal⁹².

- Vyťaženosť štúdiom

Svoju celkovú vyťaženosť štúdiom študenti hodnotili na 100%, pričom úlohy, ktoré dostávajú mimo školu ako doplnkové (napr. povinné čítanie) hodnotia taktiež na 100%. Aj keď obe študentky uviedli, že všetky projekty a predmety sú užitočné, študentka sa vyjadrila, že táto preťaženosť štúdiom nie je vždy prínosná a uviedla nasledujúci príklad⁹³: „ Spolupracovali sme s katedrou dizajnu počítačových hier, čo bolo naozaj zaujímavé, ale v ten istý deň sme mali tak veľa inej práce, že bolo náročné sa na to sústrediť, a cítila som, ako zabíjam tú skúsenosť.“

⁸⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študentka č. 9. str.13.

⁹⁰ Všetky informácie v podkapitole Hlavná dielňa čerpané z dotazníkov zo strán 3.-6. a 12.-14.

⁹¹ Myslené vo význame: nie každý týždeň rovnaký

⁹² V podkapitole Scenáristický obor očami študentov čerpám z dotazníkov: zo strany 3 v časti Rozvrhy, zo strany 6 v časti Vyťaženosť štúdiom, zo strán 6-7 v časti Náročnosť skúšok, zo strán 8-9 v časti Tímová verus individuálna výuka a zo strán 15-16 v časti hodnotiacej klady a zápory katedier.

⁹³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 9. str.11.

- Skúšky

Na katedre scenáristiky NFTS skúšky aké poznáme u nás študenti nemajú, škola je zameraná v takom rozsahu na praktické úlohy, že ich jediným „testom“ je ich dizertačná práca.

- Individuálne štúdium X teamová práca

Podľa študentov je dôraz katedry kladený z časti na tímovú prácu a z časti na individuálne štúdium, pričom študentka č.9 by uprednostňovala viac času na prácu v súkromí, čo komentuje slovami⁹⁴: „Síce je to úžasné vedieť pracovať s tak veľa ľuďmi z rôznych oborov, ale nejak cítim, že si najskôr potrebujem vybudovať sebadôveru v svoju vlastnú prácu, aby som sa mohla cítiť príjemne pri spolupráci s ostatnými. Som rada, keď mám čas sústrediť sa na svoje písanie, mám to radšej ako sa znepokojsť ostatnými vecami.“

- Klady a zápory katedry

Za najväčšie pozitíva katedry študenti považujú slobodu, skvelých profesorov a skvelých študentov. Veľa možností a veľa talentovaných ľudí. Naopak, za jej slabosti považujú hektický rozvrh a spomínanú preťaženosť štúdiom , ktorá vedie k stresu. „Napriek tomu, že predmety sú skvelé, myslím si, že toho máme na práci až príliš veľa. Pre mňa je ťažké prebehnúť medzi tak veľa rozdielnymi kreatívnymi projektami v tom istom čase, je náročné venovať plnú pozornosť všetkým predmetom,“ dodáva študentka⁹⁵.

⁹⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 9. str.9.

⁹⁵ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 9. str.9.

4. Lillehammer: Nórska filmová škola

Lillehammer University College je nórska štátna univerzita, ktorá bola založená v roku 1971 v meste Lillehammer⁹⁶. Po zimných olympijských hrách v roku 1994 bola presťahovaná do televízneho a rozhlasového strediska vybudovaného pre tieto hry, kde je aj situovaná dodnes. Ponúka študijné programy v oblasti cestovného ruchu, podnikania, manažmentu, zdravotníctva, atď. a od roku 1997 tu bola otvorená aj filmová fakulta, ľudovo nazývaná aj Nórska filmová škola⁹⁷.

4.1. Študijné plány

Katedra scenáristiky v Lillehammeri je spomedzi všetkých katedier najmladšia a doteraz na nej bolo možné študovať len bakalársky študijný program. Ten je 3-ročný a uchádzačov prijíma každý druhý rok. Podľa webových stránok školy sa od roku 2018 pripravuje magisterský študijný program a jeho osnovy sa pripravujú, preto je moja práca zameraná na bakalársky stupeň štúdia⁹⁸.

Scenáristický program na katedre scenáristiky je rozdelený na dve pomyselné časti. V prvej časti sa študenti sústreďujú na základy dramatického písania príbehov a keď nadobudnú dostatočnú rozprávačskú zručnosť, začnú sa v druhej časti programu venovať rozvíjaniu vlastného štýlu a výrazu⁹⁹. V študijných plánoch katedry scenáristiky sa neuvádzajú presné názvy predmetov, a k nim počty kreditov, ktoré je za ne študent povinný dosiahnuť. Uvádzajú sa tu okruhy a k nim prislúchajúce povinné počty kreditov. Tento prehľad prikladám v nasledujúcej tabuľke. Študenti musia počas bakalárskeho štúdia dosiahnuť počtu 180 kreditov.

⁹⁶ Dnes presne patrí pod Nórsku Univerzitu aplikovaných vied

⁹⁷ Dostupné z:

<http://hil.no/eng%C3%83%C6%92%C3%82%C2%A2%C3%83%C2%A2%C3%82%E2%80%9A%C3%82%C2%AC%C3%83%E2%80%A6%C3%82%C2%BD/about/faculties_and_departments_at_luc/the_norwegian_film_school_nfs>20.8.2017

⁹⁸ Master of fine Arts degree in filmmaking. Dostupné na:

http://hil.no/eng%C3%83%C6%92%C3%83%C6%92%C3%83%C6%92%C3%83%C2%B2%C3%83%C6%92%C3%83%C2%AC%C3%83%E2%80%A6%C3%83%C6%92%C3%83%C6%92/about/faculties_and_departments_at_luc/the_norwegian_film_school_nfs/master_of_fine_arts_degree_in_filmmaking_mfa>20.8.2017

⁹⁹ Filmanus. Dostupné na: <

http://www.hil.no/den_norske_filmskolen/studietilbud_bachelor/filmmanus>20.8.2017

Študijné plány katedry scenáristiky bakalárskeho štúdia v Lillehammeri

	Študijné okruhy	Počet povinných kreditov za štúdium
Povinné predmety pre všetky odbory	Kinematografia (Filmové analýzy)	7
	Dramaturgia	7
	Dejiny filmu (patria sem podpredmety: Filmová hudba a Filozofia v umení)	7
	Spoločné výrobné cvičenia	70
Predmety katedry scenáristiky	Dramaturgia	15
	Rozprávanie príbehov v praxi	55
	Osobné dejiny	20

Zdroj: Den norske filmskolen - Studienplan¹⁰⁰

Filmová škola v Lillehammeri má presne vytýčené ciele, ktoré by chcela behom jednotlivých semestrov dosiahnuť. Tieto ciele sú spoločné pre všetky školské katedry, takže aj pre katedru scenáristiky. Keďže je tento spôsob nahliadania na štúdium menej obvyklý v porovnaní s ostatnými porovnávanými vysokými školami, v nasledujúcich riadkoch popisujem ciele jednotlivých semestrov¹⁰¹.

Stručný prehľad cieľov:

1.semester – „Nájdienie spoločného jazyka“

Predpokladá sa, že filmoví študenti pochádzajú z rôznych prostredí s rôznymi zážitkami a skúsenosťami a tak je cieľom úvodu štúdia zjednotiť ich základnú filmovú terminológiu a ich porozumenie pri reči o filme.

2.semester – „Disciplíny a role“

Študent sa začína ponárať do svojho vlastného oboru pomocou spoločných cvičení s ostatnými katedrami, ktorých síce postupom času ubúda, ale sú stále dlhšie a dlhšie. Na konci polroka získa študent spätnú väzbu na svoje dovtedajšie pôsobenie na škole od všetkých vedúcich ostatných oborov.

¹⁰⁰ DEN NORSKE FILMSKOLEN: *Studienplan*, 2017. Dostupné na:

<http://www.hil.no/den_norske_filmskolen/studietilbud_bachelor/studiemodell>20.8.2017

¹⁰¹ Ciele semestrov parafrázujem z: DEN NORSKE FILMSKOLEN: *Studienplan*, 2017. strany 1-2.

3. semester : „Zameranie“

Dôraz sa u študenta kladie na hlboké vnímanie svojho oboru. Študenti si v tomto semestri môžu vyskúšať réžiu a pochopiť tak jej princípy.

4. semester : „ Produkcia dlhšieho filmu“

Zameriava sa na skúšanie produkčných schopností pri výrobe dlhších filmov.

5.semester : „ Vytváranie osobného prejavu“

Rozvíja okrem iného schopnosť reflektovať svoju prácu vo filmovom štábe.

6. semester : „Skúška“

Sústredí sa na prípravu záverečného projektu, prípravu na obhajobu a na filmový svet mimo školy.

Čo sa týka samotných predmetov, za povšimnutie určite stojí okruh predmetov z názvom „Osobné histórie“. Podľa študijných plánov katedry¹⁰² je jeho cieľom naučiť scenáristov ťažiť z ich osobného prežívania života a sveta a využívať svoje vlastné skúsenosti v svojich príbehoch a filmoch. „Študenti sa učia, že oni sami majú byť hlavným nástrojom a jedinou vecou, ktorá môže priniesť ich hranému filmu originalitu a jedinečnosť,“ uvádza katedra v opise predmetu¹⁰³. Predmet sa zameriava na možné spôsoby metafor, ktorými je možné preniesť osobné skúsenosti tvorcov do filmového sveta. Na začiatku musia prísť vždy študenti s vlastným príbehom, ktorý sa následne rozvíja a dôraz sa časom stále viac kladie na spôsob rozprávania. Katedra o predmete hovorí nasledovne: „Znalosť toho, ako autor používa svoje zážitky a spomienky môže byť surovina pre pútavé a dramatické príbehy. K dotvoreniu môže autor vždy využiť svoju individualitu a predstavivosť.“

4.2 Predmety a projekty podľa názoru študenta

Na filmovej škole v Lilleheimeri sa striedajú predmety vedené formou semináru so súkromnými konzultáciami s pedagógmi¹⁰⁴. Predmety sú dané študijnými plánmi katedry, teda si ich študenti nevolia sami. Týmto spôsobom to funguje len na scenáristike, na ostatných filmových oboroch závisí voľba predmetov čisto na študentoch.

¹⁰² Informácie o okruhu „Osobné histórie“ čerpajú z: DEN NORSKE FILMSKOLEN: Studienplan,2017. strana 12.

¹⁰³ DEN NORSKE FILMSKOLEN: Studienplan,2017. strana 12.

¹⁰⁴ V kapitole Lillehammer: „Nórska filmová škola“ čerpám všetky informácie od jediného študenta, ktorý vyplnil môj dotazník a to od študenta č.10. V podkapitole „Predmety z pohľadu študenta“ čerpám z dotazníku opýtaného zo strán 10-13 a zo strán 7-8.

Ako konkrétny užitočný predmet uviedol študent vytváranie televíznej série. „Bolo to pre mňa obrovská skúsenosť, úplne ma to naštartovalo k ďalšej práci v mojej brandži¹⁰⁵,“ pričom za predmety, ktoré prišli študentovi počas štúdia najmenej potrebné neoznačil žiadne, dokonca mu v študijných plánoch katedry ani žiaden predmet nechýbal.

Nórsky študent č.10 považuje za najzaujímavejšie úlohy, na ktorých pracoval, workshop zameraný na vývoj charakterov postáv a všetky prípravy na jeho natočené filmy¹⁰⁶.

4.3 Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov

Scenáristi v Lilleheimeri majú taktiež povinný predmet s katedrou réžie, pracujú pri ňom v „trojuholníku“ s katedrou produkcie¹⁰⁷. Podľa katedry je: „Trojuholník kľúčový spôsob, ako uľahčiť prácu a študijné výsledky spraviť prínosnejšími¹⁰⁸.“ Podľa opýtaného študenta funguje veľmi dobre, vraví :“ Som veľmi spokojný, škola je celkovo založená na princípe natáčania našich scenárov, čo je výborné cvičenie.“¹⁰⁹

Pre predstavu v počte realizovaných cvičení uvádzam, že len počas tohto akademického roka šiesti študenti, ktorí tvoria prakticky celú katedru scenáristiky natočili dokopy tri televízne minisérie a šesť krátkych filmov. Za dvojročné štúdium má opýtaný študent natočených osem krátkych filmov, rovnako ako všetci jeho ostatní spolužiaci zo scenáristiky. Študent označuje tieto čísla za primerané. Aby sa učitelia ubezpečili, že všetci členovia tímov mali rovnaký zámer pri tvorbe spoločných filmov, je každý študent povinný pred hodnotením dodať tkz. „vyhlásenie o zámere“, dokument dosvedčujúci, že film nie je výsledkom subjektívneho vnímania sveta jednou osobou, ale kolektívnym dielom.¹¹⁰

¹⁰⁵ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.11.

¹⁰⁶ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.7.

¹⁰⁷ V časti podkapitoly rozoberajúcej spoluprácu režisérov a scenáristov čerpám z dotazníku zo strán 9.-10. V časti rozoberajúcej počty natočených scenárov je to zo strán 12.-15.

¹⁰⁸ DEN NORSKE FILMSKOLEN: Studienplan,2017. strana 3.

¹⁰⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.9.

¹¹⁰ DEN NORSKE FILMSKOLEN: Studienplan,2017. strana 4.

4.4. Hlavná dielňa

Tabuľka 10

Záverečné práce jednotlivých ročníkov v Lilleheimeri

Ročníky	Práce
1. ročník bakalárskeho štúdia	Synopsa celovečerného scenára
2. ročník bakalárskeho štúdia	Rozvíjanie televíznej série + napísaná jedna epizóda a prvý koncept celovečerného scenára
3. ročník bakalárskeho štúdia	25 minútový krátky film a scenár k celovečernému filmu, alebo televíznej sérií

Zdroj: Dotazník¹¹¹

Na filmovej škole v Lilleheimeri prebieha dielňa formou skupinovej dramaturgie¹¹². Opýtaný študent na otázku, čo sa okrem spätnej väzby na dielňach deje, odpovedal¹¹³: „Píšeme a dávame si spätnú väzbu,“ čo zjavne svedčí o naozaj hlbokom zameraní katedry pri dielňach na spätnú väzbu. Zároveň mu príde najprínosnejšia metóda delby scenára na 8 taktov.

Hlavný vedúci dielne je tu jeden, je nemenný, pridelený katedrou. Študenti riešia svoje scenáre len v rámci tejto dielne. Pri hodnotení záverečných prác sa nekoná zasadnutie žiadneho učiteľského zboru, dokonca práce nehodnotí a neznámkuje ani žiadny učiteľ. Študenti si práce vyhodnocujú navzájom a následne si poskytujú spätnú väzbu. Každý zo študentov má za úlohu ohodnotiť všetkých ostatných spolužiakov, čo prebieha pod vedením hlavného vyučujúceho.

4.4 Katedra scenáristiky očami študenta

- Rozvrh a vyťaženosť

Rozvrh hodín majú študenti v blokoch, alebo moduloch, čo sa páči aj opýtanému študentovi. Svoju vyťaženosť hodnotí na 100% a pokladá to za správne¹¹⁴.

¹¹¹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.5.

¹¹² Všetky informácie v podkapitole Hlavná dielňa sú čerpané z dotazníku zo strán 3.-6. a 12.-14.

¹¹³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.12.

¹¹⁴ V podkapitole Scenáristický obor očami študentov čerpám z dotazníku: zo strany 3 v časti Rozvrhy, zo strany 6 v časti Vyťaženosť štúdiom, zo strán 6-7 v časti Náročnosť skúšok, zo strán 8-9 v časti Tímová verus individuálna výuka a zo strán 15-16 v časti hodnotiacej klady a záporny katedier.

- Skúšky

V Lillehammeri nie sú študenti vôbec hodnotení známkami na žiadnom predmete, všade len spätnými väzbami. Ak sú pedagógovia s nimi nespokojní, majú právo vyhodíť žiaka a nepotrebujú nato žiadne známky¹¹⁵. Spolieha sa tu na čestnosť profesorov a poctivú snahu študentov.

- Klady a zápory katedry

Opýtaný študent za najväčšie klady svojej katedry uviedol¹¹⁶: „ Malé triedy zamerané individuálne, blízke vzťahy s ostatnými katedrami ako s produkciou, réžiou a tak,“ a keďže svoju spokojnosť so štúdiom ohodnotil sto percentami, myslí si, že jeho katedra nemá žiadne slabé miesta.

¹¹⁵ Informácia o vylúčení študenta parafrázujem z: DEN NORSKE FILMSKOLEN: Studienplan,2017.strana 3.

¹¹⁶ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.15.

5. Zhrnutie a porovnanie

V poslednej kapitole porovnávam spoločné a odlišné znaky na katedrách scenáristiky, pričom sa zameriavam vo väčšom množstve na znaky spoločné, odlišnosti je možné naštudovať si konkrétne v predošlých kapitolách.

5.1. Študijné plány

Podľa výpovedí študentov je katedra scenáristiky na NFTS zameraná z pomedzi všetkých katedier najviac na praktické cvičenia a projekty¹¹⁷. Jediný sa pýšia napríklad workshopmi zameranými na konkrétne filmové žánre akými sú komédia, horor, alebo dráma ,okrem toho napríklad prepojením katedry nielen na zvyšok filmových katedier, ale aj na úplne odlišný druh umenia ako filmový – a to divadelný, výtvarný, atď.

Naopak viditeľne najväčší dôraz na teoretickú prácu oproti ostatným porovnávaným katedrám je kladený na Univerzite v Postupime, napriek tomu, že v rámci katedry je pomer teoretických predmetov a praktických úloh vyvážený. Je to z dôvodu, že sa Univerzita snaží popri rozvíjaní praktických zručností študentov sústrediť aj na výskum filmu. Študenti sa napríklad zaoberajú predmetom Filmovej estetiky, ktorá sa nikde inde nevyučuje ako samostatný predmet¹¹⁸ Ďalším príkladom je aj povinný predmet zaoberajúci sa magisterskou diplomovou prácou, len v Postupime majú študenti také privilegium, že počas posledného semestra magisterského štúdia, kedy túto prácu píšú, nemusia navštevovať žiadne iné povinné predmety. Ďalším predmetom, ktorý je vyučovaný len tu a v Lodži je literatúra, pričom v oboch prípadoch obsahuje adaptačné semináre, semináre zamerané priamo na tuzemskú literatúru a je vyučovaná približne v rovnakom rozsahu. Na NFTS ani v Lillehammeri nie je štúdium literatúry spomínané v žiadnych známych zdrojoch.

Štúdium literatúry v tak veľkom rozsahu je v Lodži prekvapivé, keďže scenáristický obor a obor réžie zdieľajú spoločnú katedru a poľskí scenáristi sa tak sústredia prevažne na režisérské predmety, ktoré na ostatných školách nenájdeme. Sú nimi: Filmová reč, Filmová réžia, alebo Práca s hercom. Produkcia

¹¹⁷ Pre jednotlivé podrobnosti viz. Študijné plány v predchádzajúcich kapitolách

¹¹⁸ Učí sa ako látka v rámci iných predmetov

zaberá tiež veľké množstvo študijných plánov, je naplánovaná počas celého magisterského štúdia až počas štyroch semestrov a počas jedného semestra na bakalárskom štúdiu. S produkčnými predmetmi sa stretávame aj na ostatných katedrách, nie však v takomto rozsahu, rovnako ako nie sú nikde inde v takom veľkom rozsahu vyučované dejiny filmu. Pre porovnanie sú v bakalárskom štúdiu v Lodži vyučované 6 semestrov, zatiaľ čo v Postupime len semestre dva. Ďalším predmetom, ktorý je pre scenáristu prospešný, ale inde nie je vyučovaný v takom rozsahu je Psychológia. Tá sa vyučuje v magisterskom študijnom programe počas všetkých štyroch semestrov. Poľské predmety ako Filmová hudba a Filozofiu vyučujú taktiež povinne aj v Nórsku.

Na filmovej škole v Lillehammeri ako na jedinej nenájdeme väčší dôraz kladený na Seriály a Televízne formáty¹¹⁹, ale naopak filmová škola vyniká inšpiráciou v svojej tvorbe svojím osobným životom. Na žiadnej inej škole študenti nedávajú taký dôraz rozoberaniu svojich životných príbehov, aby tomu venovali celý okruh predmetov, ktoré na škole vypíňajú viac percent v študijných osnovách ako samotná dramaturgia.

Na všetkých katedrách je aj drvivá väčšina predmetov zameraná na scenáristiku a dramaturgiu, pričom čo sa týka scenáristiky je počet hodín, ktorý ňou študenti a pedagógovia strávia percentuálne približne rovnaký na všetkých katedrách. Náplňou práce sa síce v niektorých ohľadoch líšia (prepojenosťou s inými obormi, náplňou hlavnej dielne a výslednými úlohami), ale v hlavnej náplni – písaním a analyzovaním látky- sú si školy veľmi podobné. Všetky majú dielne, používajú na nich skupinovú dramaturgiu a rozoberajú predovšetkým vývoj scenárov, pričom predmety na scenáristiku zamerané zaberajú oproti ostatným predmetom v osnovách výrazne najviac času.

Toto tvrdenie sa nedá povedať o dramaturgii, pretože dramaturgické predmety zaberajú v rámci celého štúdia na jednotlivých katedrách 4-6% z celkových učebných plánov¹²⁰. Vzhľadom nato, že je to jeden z kľúčových predmetov, to pokladám za veľmi malé percento. Percento výuky dramaturgie je

¹¹⁹ Aspoň sa v študijných plánoch nenachádzajú predmety, ktoré by tomu venovali väčšiu pozornosť.

¹²⁰ V kapitole porovnávam len údaje, ktoré boli spomenuté v predchádzajúcich kapitolách, alebo prílohách. Tj. Keď informáciu napríklad z NFTS o percentuálnom podiele dramaturgie v učebných plánoch nemám, automaticky sa neradí medzi porovnávané školy v prislúchajúcej porovnáwanej časti. Tak to platí so všetkými predmetmi.

približne rovnaké aké je percento výuky Dejín filmu, Analýzy filmov, alebo Literatúry.¹²¹

Okrem toho sa všetky porovnávané vysoké školy v svojich študijných plánoch zaoberajú prepojením s trhom práce, buď formou samostatného predmetu, alebo ako v Lillehameri, kde sa tejto témy dotknú v rámci iného predmetu. Na všetky katedry chodia pravidelne hosťovať známi filmári a usporadúvajú sa na nich rôzne semináre, workshopy a besedy.

Čo sa kreditov týka, okrem NFTS, ktorého kreditový systém mi nie je známy, používajú všetky ostatné katedry jednotný systém, podľa ktorého je študent v bakalárskom štúdiu povinný dosiahnuť 180 a v magisterskom 120 kreditov.

5.2. Predmety a projekty podľa názorov študentov

Ak by som mala zhrnúť najprínosnejšie predmety podľa študentov sú to tie, ktoré sa buď priamo venujú ich tvorivej činnosti spojenej so scenáristikou, alebo rôznym praktickým cvičeniam a projektom, kde sa môžu študenti realizovať¹²². Najmenej prínosné sú podľa nich vo všeobecnosti haldy teórie, ktorými sú často študenti zasypaní. S tým súvisí aj to, že v Postupime a v Lodži, kde je teórie na školách podstatne viac, sú aj študenti všeobecne viac nespokojní so svojimi predmetmi, na rozdiel od NFTS a Lilleheimeru.

Ďalším dôležitým faktorom je, samozrejme, faktor ľudský, ktorý vždy prevládne nad akýmkoľvek dobre vypracovanými študijnými plánmi. V Postupime a Lodži sa študenti zhodli na občasných nedostatkoch v príprave profesorov na výučbu.

5.3. Spolupráca s katedrou réžie – realizácia scenárov

Pre katedru scenáristiky na FAMU môže byť potešujúce, že nie je v Európe sama, ktorá rieši problémy so spoluprácou s katedrou réžie. Tie isté problémy vyplývajúce z autorských prístupov režisérov sa riešia v Postupime aj v Lodži, pričom aj na tak naprieč katedrami prepojenej škole ako je NFTS študent naznačil,

¹²¹ Platí na školách, kde sa tieto predmety vyučujú.

¹²² Viz v jednotlivých kapitolách podkapitolu: „Predmety a projekty podľa názorov študentov“.

že sa tam nachádzajú aj režiséri, ktorým sa do spolupráce nechce¹²³. Jediný ktorý bol predmetom nadšený bol študent z Nórska.

5.4. Hlavná dielňa

Skupinová dramaturgia, ako koncept výuky dielne, sa používa na všetkých porovnávaných vysokých školách, a v kombinácií s individuálnymi konzultáciami je zároveň študentmi najviac pochvaľovaný. Spolužiaci sú zvyknutí medzi sebou prezentovať zmeny a posuny v scenároch a upozorňovať sa navzájom na svoje postrehy zo scenára a jeho prípadné slabosti. Študent č. z Postupimu zhrnul najlepší spôsob výučby scenáristiky veľmi výstižne: „Písanie. Diskusia. Prepísanie. Súkromná konzultácia. Prepísanie. Diskusia...¹²⁴“

Na rozličných školách sú rozličné parametre pri odovzdávaní hlavných ročníkových prác¹²⁵ a taktiež sú rozdiely v tom, kto je hlavný vedúci dielni. Veľmi zaujímavé však je, že aj napriek rozličným systémom výberu vedúcich dielni v každej škole sa všetci opýtaní respondenti jednohlasne zhodli na tom, že so systémom na svojich školách úplne súhlasia a sú s ním spokojní.

Podobné je to aj s hodnotením týchto prác. Až na študenta č.1 z Postupimu, a na študentku z NFTS, ktorá je na škole prvý rok a tak ešte hodnotená nebola, sa napriek rozličným hodnotiacim kritériám všetci opýtaní študenti zhodli na tom, že ich školský systém je objektívny a férový.

5.5. Katedry scenáristiky očami študentov

- Rozvrhy: Na všetkých vysokých školách majú rozvrhy variabilné – a to v blokoch, alebo moduloch. Študenti sa jednohlasne zhodli, že je oveľa prínosnejšie praktizovať na vysokej škole modulovú výuku¹²⁶. Na rozdiel od zastaraného spôsobu pevného rozvrhu ako na strednej škole sa predchádza v značnej miere stereotypu študentov aj vyučujúcich. Študent z Lillehammeru sa na túto tému vyjadril nasledovne: „Je to lepšie, pretože môžeme všetku našu pozornosť sústrediť vždy na inú konkrétnu a špeciálnu oblasť, ktorú môžeme

¹²³ Viz v jednotlivých kapitolách podkapitolu: „Spolupráca s katedrou réžie-realizácia scenárov.“

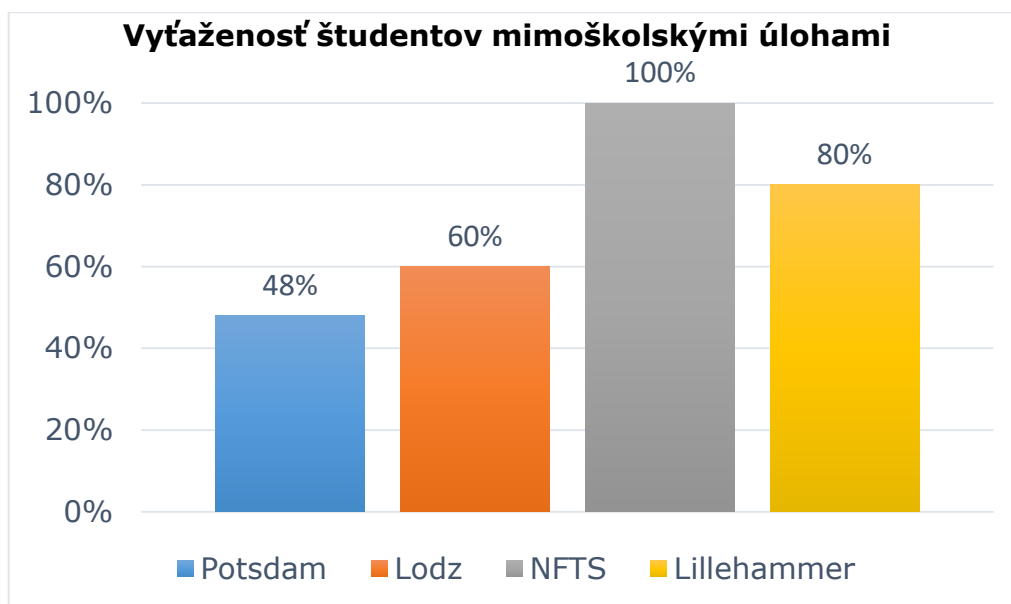
¹²⁴ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 4. str.13.

¹²⁵ Viz grafy v nasledujúcej podkapitole

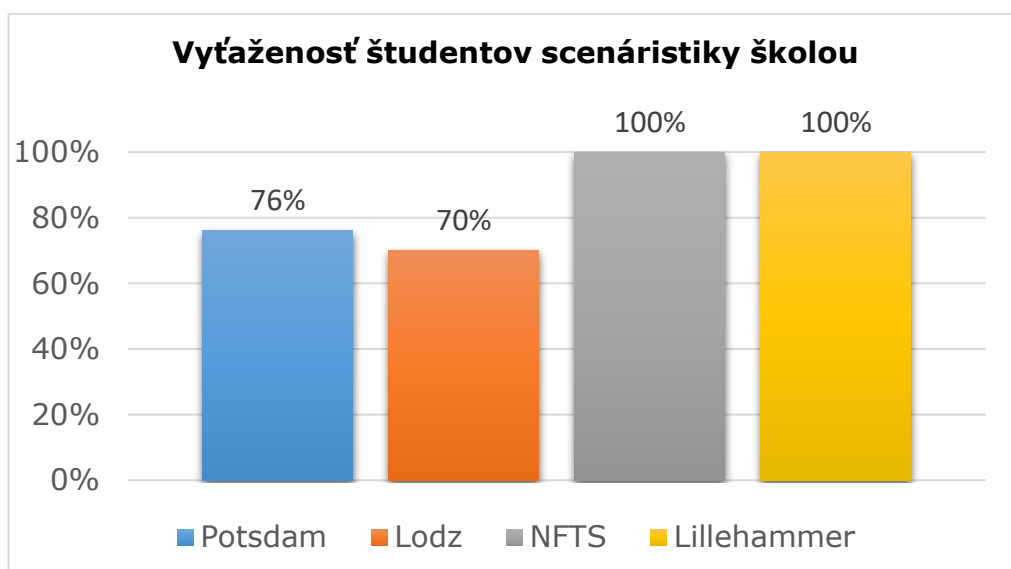
¹²⁶ Rozumieme, že sa nejaký čas študenti venujú 1predmetu/modulu, a keď jeho čas skončí berú ho ako uzavretý a svoju pozornosť presunú inam.

zdokonalíť a máme nato dostatok času¹²⁷." Jediný problém mali študenti na katedre v Postupime a Lodži s tým, že absenciou pevného a stáleho rozvrhu občas vzniká na katedrách chaos.

- Vyťaženosť študentov: Vyťaženosť študentov mimoškolskými úlohami (akými sú napríklad povinné čítanie a iné doplnkové úlohy na doma) je možné vidieť na nasledujúcom grafe.

Graf 1. Vyťaženosť študentov mimoškolskými úlohami; Zdroj: spracovanie autora z dotazníka¹²⁸

Graf 2. Vyťaženosť študentov scenáristiky školou; Zdroj: spracovanie autora z Dotazníka¹²⁹

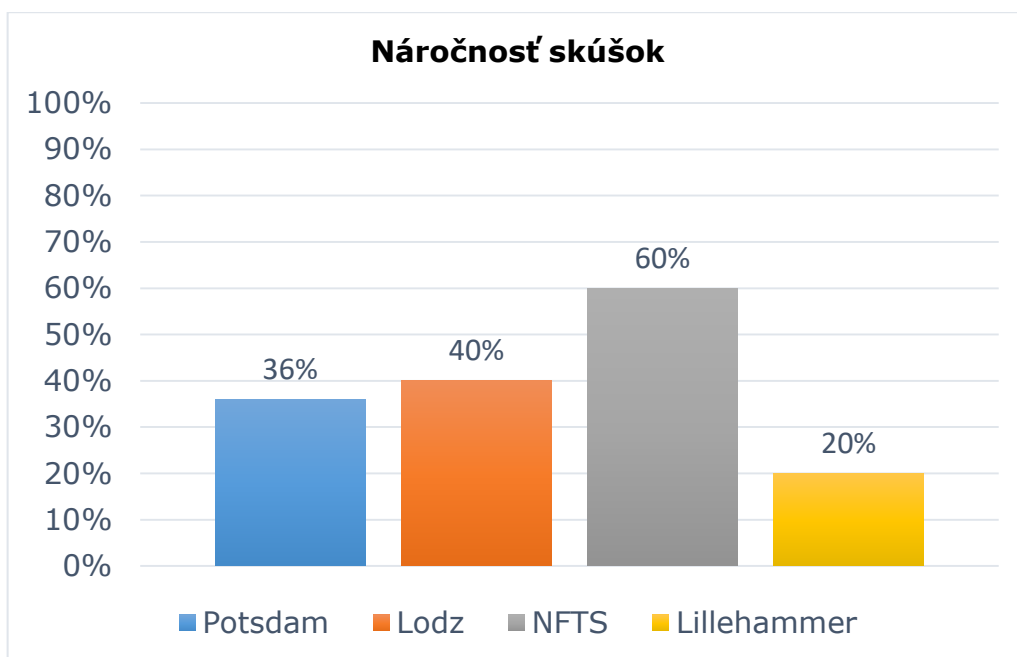
¹²⁷ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študent č. 10. str.3.

¹²⁸ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študenti č.1-10, strana č. 6.

¹²⁹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študenti č.1-10, strana č. 8.

Z priložených grafov vieme vyčítať¹³⁰, že domácimi úlohami ako aj doplnkovými aktivitami k štúdiu (kam patrí napríklad povinné čítanie) a celkovo školou ako takou sú študenti scenáristiky najviac vyťažení na NFTS a v Lillehammeri. Naopak najmenej domácich úloh dostávajú v Postupime, ktorý v tesnom závесе dobieha Lodž.

- Skúšky

Graf 3. Náročnosť skúšok; Zdroj: spracovanie autora z dotazníka¹³¹

Na žiadnej z porovnávaných škôl nemajú ústne skúšky, ktoré prebiehajú klasicky, ako ich poznáme u nás. Väčšinou dostávajú študenti atestácie len za hotové scenáre a projekty, poprípade vypracované úlohy. Na žiadnej škole taktiež nepíšu študenti žiadne eseje, ani písomné úlohy. Z grafu vidíme, že celková náročnosť skúšok na katedrách je mimoriadne nízka.

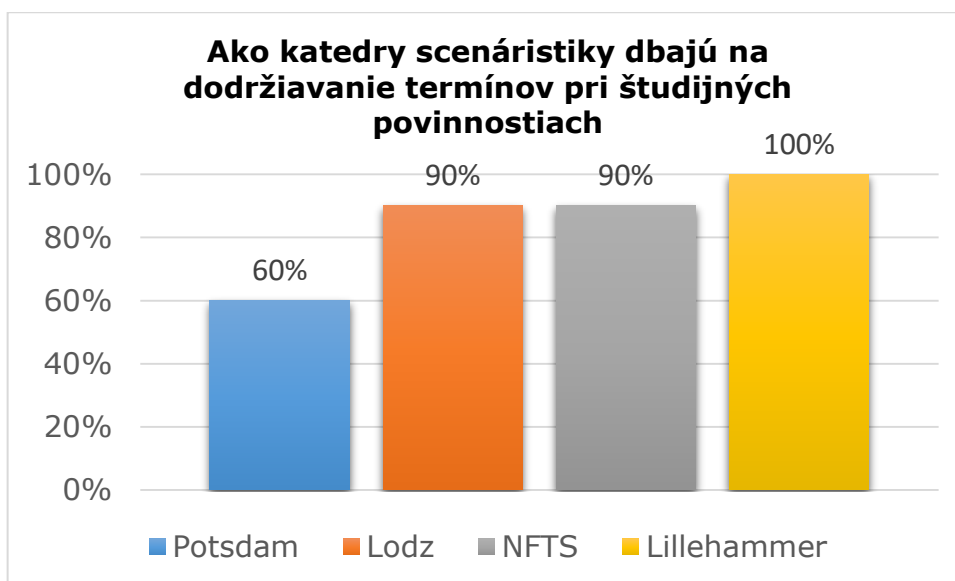
- Tímová práca verzus individuálne štúdium

Všetky školy sa snažia kombinovať tímové a individuálne práce, pričom opýtaní študenti sa zhodujú, že je dôležité oboje.

¹³⁰ Aj keď som čerpala z malého množstva porovnávaných názorov a uvedomujem si, že nemusia byť stopercentne smerodajné

¹³¹ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študenti č.1-10, strana č. 6

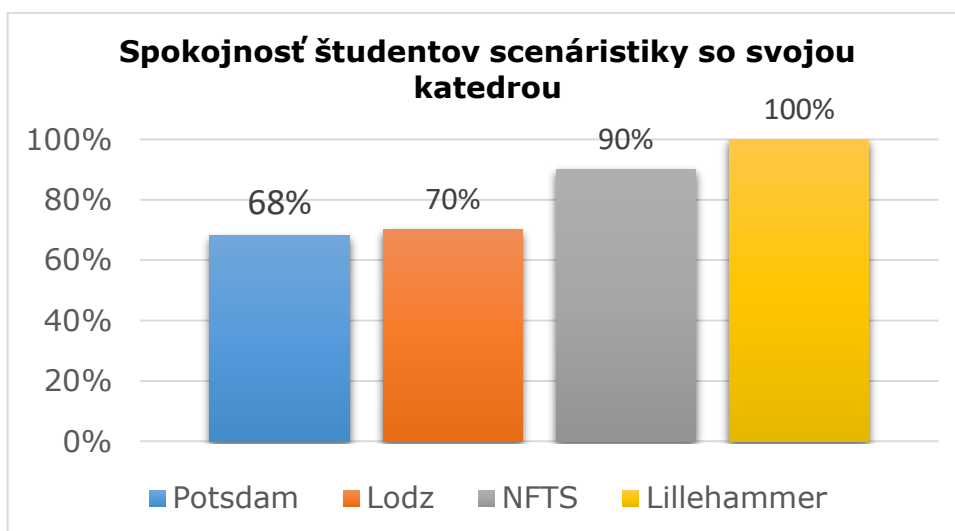
- Dodržiavanie termínov

Graf 4. Dodržiavanie termínov; Zdroj: spracovanie autora z dotazníka¹³²

Vzhľadom na skutočnosť, že má nemecká škola najprepracovanejšie a najpodrobnejšie informácie o študijných plánoch katedry scenáristiky, na ktorých vidieť, že si dáva na presnosti naozaj záležať, môže byť prekvapujúce, že skončila v rebríčku dodržiavania termínov na poslednom mieste.

- Spokojnosť študentov s katedrou

Graf 5. Spokojnosť študentov scenáristiky; Zdroj: spracovanie autora z dotazníka¹³³

¹³² Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študenti č.1-10, strana č.10.

¹³³ Dotazník *Ways of teaching screenwriting at Universities in Europe*, 2017. Študenti č.1-10, strana č.1.

- Klady a zápory katedry scenáristiky očami študentov.

Menované pozitíva a negatíva katedier scenáristiky sa líšia, väčšina opýtaných sa však zhodla, že na svojich katedrách oceňujú osobný prístup pedagógov a žiakov a malé triedy s malým počtom študentov. K negatívam patrí podľa študentov predovšetkým dezorientácia na katedrách, predovšetkým na Univerzite v Postupime a na filmovej škole v Lodži. Ďalšími kladmi boli napríklad profesionálni učitelia a zaujímavé možnosti, ktoré im škola otvára, či už v rámci projektov, alebo tvorivých úloh v rámci hodín¹³⁴.

¹³⁴ Viz. Predchádzajúce podkapitoly: „ Klady a zápory z pohľadu študentov“

Záver

Myslím si, že môj hlavný cieľ, ktorým bolo zistiť o vybraných katedrách scenáristiky informácie o ich výuke, ich následná analýza a porovnanie medzi sebou, som splnila. Aj keď mi každá vysoká škola poskytla iné množstvo informácií, myslím si, že práca môže ponúknuť katedre scenáristiky na FAMU prehľad o dianí na filmových vysokých školách mimo Českú Republiku a možno inšpirovať k novým metódam, alebo predmetom.

„Zázračný recept“ na napísanie skvelého scenára, v ktorého objavenie som tajne dúfala, sa mi síce odhaliť nepodarilo, osobne sa však podľa výpovedí študentov domnievam, že ohromujúci pocit po šesť-dňovom kurze na NAFTS vyplýva z jeho intenzity, množstva informácií, ktoré sa študenti dozvedia naraz a aj spôsobom ich podania skúsenými a profesionálnymi prednášajúcimi. Osobne mi to trochu pripomína všetky „scenáristické kuchárky“, ktoré v krátkosti zhrnú pravidlá filmovej dramaturgie a niektorí čitatelia môžu mať po ich prečítaní pocit, že sa naučili viac ako za celé roky štúdia v škole. A domnievam sa, že podobný pocit môžu nadobudnúť aj študenti po krátkodobom kurze na NFTS.

Čo sa týka môjho osobného smerovania, v štúdiu výuky na iných európskych katedrách by som chcela pokračovať v diplomovej práci, kde by som chcela vytvoriť katalóg vysokých škôl v Európe, kde sa môžu prihlásiť študenti scenáristiky na výmenné pobyty a zároveň tieto školy v krátkosti porovnať. Počas písania práce ma z viacerých škôl oslovili vedúci katedier scenáristiky, či by som im hotovú prácu po ukončení štúdia neposlala, takže si myslím, že o spoluprácu s FAMU je zo strany týchto škôl určite záujem. Je skoro takmer mizivé percento zahraničných škôl, kam sa dá vycestovať na výmenný pobyt na katedru scenáristiky a zároveň tam akceptujú komunikáciu v angličtine. Myslím, že by mohol byť prehľad týchto škôl pre študentov prospešný.

Ak by som mohla katedre scenáristiky na FAMU sama poradiť, akú inšpiráciu som si z práce odniesla, poradila by som napríklad popremýšľať o rozšírenejšom koncepte modulovej výuky, teda napríklad namiesto niektorých dní v týždni vynechať rozvrh pevný a nahradiť ho intenzívnou prácou, napríklad na nejakom spoločnom projekte scenáristov. Ďalej by sa mi páčil predmet, alebo aspoň modul, ktorý ukazuje možnosti uplatnenia mladých scenáristov na trhu práce. Po vzore Univezity v Postupime by som navrhovala počas štvrtého semestra v magisterskom štúdiu úplne zrušiť všetky predmety a nechať študentov sústrediť sa len na písanie diplomovej práce a diplomového scenára (pričom by som upravila

kreditový systém, aby to rozsahovo stačilo), a po vzore filmovej školy v Lillehammeri, by som pri hodnotení záverečných prác poskytla väčší priestor študentom. Predpokladám, že keby sa študenti u nás hodnotili len medzi sebou asi by hodnotenie nebolo najobjektívnejšie, ale porozmýšľať o ich hlase v konečnom hodnotení stojí za úvahu. Ďalej ma napadlo napríklad zorganizovať na katedre scenáristiky na FAMU šesť-dňový intenzívny kurz scenáristiky ako na NFTS pre širšiu verejnosť, ktorý by bol, samozrejme, platený a tieto peniaze využiť následne v prospech katedry.

Rozhodne by som sa však neinšpirovala od ostatných filmových škôl pridanými predmetmi zaoberajúcimi sa filmovou teóriou a na katedre by som v každom prípade zachovala systém skupinovej dramaturgie a malé triedy, v ktorých pedagógovia pristupujú k študentom individuálne, ktorý je tak obľúbený aj v ostatných kútoch Európy.

Použitá literatura

- *Studieplan*. 2016. Den norske filmskolen. Dostupné na: http://www.hil.no/eng%C3%83%C6%92%C3%83%C6%92%C3%83%C6%92%C3%83%C2%B2%C3%83%C6%92%C3%83%C2%AC%C3%83%E2%80%A6%C3%83%C6%92%C3%83%C6%92/about/faculties_and_departments_at_luc/the_norwegian_film_school_nfs/bachelor_of_fine_arts_bfa>20.7.2017
- PARKANOVÁ Beáta.2010. *Pátrání po scenáristice: aneb jací scenáristé v roce 2010 na FAMU, katedře scenáristiky a dramaturgie jsou, mohli by být a chtěli by být*. Praha: 90 strán.
- *Das Vermächtnis- die Welt die wir erleben wollen*. 2014. Dostupné z: < <https://www.infas.de/projekte/infas-projekt/das-vermaechtnis-die-welt-die-wir-erleben-wollen-2/>>20.8.2017
- *Screenwriting*. 2017. NFTS web pages. Dostupné na: https://nfts.co.uk/our-courses/short-courses/drama#scriptwriting_for_film_and_television>20.8.2017
- *Studienplan*. 2014. LSF-Portal, Univerzita Babelsberg. Dostupné na: <https://lsf.filmuniversitaet.de/qisserver/rds?state=wtree&search=1&category=veranstaltung.browse&navigationPosition=lectures%2Clectureindex&breadcrumb=lectureindex&topitem=lectures&subitem=lectureindex>>20.8.2017
- *Program Scenariopisarswo*.2017. Szkoła filmowa v Lodzi. Dostupné na: <http://www.filmschool.lodz.pl/studia/specjalnosc/scenariopisarstwo/6>>20.8.2017

Príloha č. 1 – CD

Príloha č. 2 - Popis modulov a predmetov Univerzity Konrada Wolfa v Postupime

Bakalárske štúdium, moduly¹³⁵ :

1. Úvody (tvoria ho predmety) : Základy filmových technológií, Základy metód výskumu a Súčasné trendy a filmové festivaly.

Základom modulu je uviesť študenta do vysokoškolského prostredia – informovať ho tom, ako si zosynchronizovať čas a uľahčiť si tak prácu, poskytnúť mu informácie o možnostiach hľadania informácií, o tom, ako narábať s jednotlivými prameňmi, kriticky ich vyhodnotiť a použiť pre svoju prácu a svoj výskum, zoznámiť študenta s formálnymi požiadavkami na diplomové práce, a s tým súvisiacim používaním školskej knižnice a informačných softvérov. Ďalej je úlohou modulu vniesť študentovi do života prehľad o výrobných technológiách, procesoch a nových trendoch v oblasti usporadúvania filmových festivalov. Odporúča sa jeden navštíviť.

2. Dejiny filmu

Cieľom modulu Dejiny filmu je získať prehľad o dejinách kinematografie od jej počiatku po súčasnosť, v súvislostiach politických, spoločenských atď. Zameriava sa na Európsku kinematografiu (Taliánsky neorealizmus, Francúzska nová vlna,...), ale taktiež na Hollywood a jeho dejinné trendy.

3. Dramaturgia (patria sem predmety) :

- Základy dramaturgie hraného filmu - cieľom je zoznámiť študenta so základnými dramaturgickými pojmami, aristotelovským členením príbehu, skúmaním príbehu na 3 a 5 aktov a štúdiu o vývine postáv. Aktivita v hodinách tvorí 30% zo známky z modulu Dramaturgia.
- Dramaturgia v dokumente – učí skúmať idey dokumentov, ich rozprávačské štruktúry, porovnáva štýl rozprávania dokumentu s hraným filmom, jeho možnosti a obmedzenia. Úlohou ku klasifikácii je napísať v spolupráci s katedrou réžie dramaturgickú analýzu dokumentárneho filmu, ktorá tvorí 30% z výslednej známky z modulu Dramaturgia.

¹³⁵ Modulbeschreibungen. Dostupné na: < <http://www.filmuniversitaet.de/de/studium-bewerbung/bachelor/drama0/pruefungs-und-studienordnung.html>>

- Dramaturgické analýzy- predmet prehľbuje pojmy v oblasti dramaturgie a učí novým technikám a modelom dramaturgickej analýzy. Záverečnou úlohou je analyzovať jeden celovečerný film, čo tvorí 40% z dramaturgického modulu.
- Verejná prezentácia vysokoškolského projektu – podmienkou k atestácií je prezentovať svoj ročníkový projekt pred širokou verejnosťou.
- Verejné kolokvium – študent si obhajuje svoju dramaturgickú analýzu pred širšou verejnosťou.

4. Scenáristika krátkeho filmu

5. Scenáristika dlhého filmu

(pozn. pod pojmom dlhý film je podľa študijných plánov myslený pravdepodobne film 20-30 minút)

Moduly tvoria predmety: Rešerš, Základy pre rozvíjanie materiálu, Úvod do písania krátkeho filmu, Písanie scén, Krátky film, Nájdenie a vývoj látky k filmu, Dlhý film. Predmety učia aplikovať teoretické poznatky o vývoji scenára filmu do praxe. Študenti vyvíjajú svoju vlastnú látku pre krátky/dlhý hraný film, pod vedením pedagógov a svoje pokroky často verejne prezentujú. Cieľom je okrem výsledného scenára aj tréning spolupráce s ostatnými autormi, zväčša s katedier réžie a produkcie. Študenti réžie majú možnosť v rámci svojich predmetov natočiť scenár krátkeho filmu, o ktorý majú záujem.

6. Literatúra (tvoria ju predmety) : Dejiny literatúry, Súčasná literatúra, Literárne adaptácie

Modul kladie dôraz na analýzu jednotlivých literárnych príkladov.

7. Odborná prax/trh práce (patria sem predmety) : Nové filmové formáty (študenti vytvárajú vlastný animovaný film), Odborová angličtina, Možnosti v audiovizuálnej produkcii- základy filmového trhu, Copyrigt

Úlohou modulu je čo najlepšie pripraviť študenta na svoje budúce zamestnanie scenáristu. Študentom sú poskytnuté informácie napríklad o možnostiach uplatnenia sa so scenáristickým vzdelaním po ukončení štúdia, vyučujúci študentom radia, ako sa osamostatniť a, ako sa presadiť. Zároveň je cieľom modulu pripraviť študentov na realitu, ktorá ich čaká po odchode zo školy v skutočnom svete filmu a scenáristiky. Kurz upozorňuje na úskalía tohto sveta a zároveň nato, že ich profesný život ako čerstvých absolventov nebude tak

jednoduchý, ako si to väčšina z nich predstavuje. Pre zaujímavosť uvádzam, že študenti počas štúdia strávia týmto modulom v škole 120 hodín, a rovnaké množstvo – 120 hodín ním strávia aj samo štúdiom doma.

8. Písanie seriálov

Patria sem predmety: Základy do písania seriálu, Vyvíjanie seriálu

Modul zoznamuje študentov s pravidlami písania seriálov a s prácou vo „Writers - roome“.

9. Filmová estetika (bsahuje predmety) : Estetika filmu, Verejná prezentácia projektu, Obhajoba projektu, Dramaturgia moderných a postmoderných umeleckých diel.

Modul filmovej estetiky je v jeho začiatku zameraný na základné oboznámenie študentov so základnými otázkami typu: Aké vlastne filmy sú? Čo znamená estetika a aký má vzťah k filmu a politike? Ako môžu média a filmy meniť naše vnímanie sveta? Po tomto úvode je pozornosť venovaná rôznym príkladom z oblasti filmu, napríklad, čo znamená, keď je film politický? Ďalej rieši napríklad otázku, ako urobiť taký spoločensko-politický film, aby si našiel svoje publikum, ľudí zaujímal, a nebol schematický a nudný. V rámci predmetu sa pracuje predovšetkým s textami z rôznych zahraničných zdrojov. V rámci dramaturgie moderných a postmoderných umeleckých diel sa študenti učia napríklad o rozvoji 3D kinematografie z klasických filmových modelov, alebo počítačových hrách.

10. Praktický projekt

Môže to byť rozhlasová hra, umelecký výskum, alebo ľubovoľný iný projekt z oblasti umenia.

11. Voliteľné štúdium

12. Príprava celovečerného scenára

Obsahuje prácu na scenári, od synopsi, cez treatment a bodový scenár až po výsledný scenár a jeho obhajobu. (2 možno doplniť?)

13. Umelecký záverečný projekt

14. Bakalárska práca

Magisterské štúdium, povinné moduly:

1. Dramaturgia (obsahuje predmety) : Dejiny dramaturgie a Dramaturgia zvuku.
2. Praktická dramaturgia (obsahuje predmety) : Filmové a scenáristické analýzy, Od nápadu k zhotoveniu, Spolupráca s postprodukciami.
3. Teória filmu (obsahuje predmety) : Špeciálne kapitoly z dejín filmu, Filmová estetika a dramaturgia, Literárna adaptácia, Ďalšie voliteľné predmety.
4. Filmové formáty (obsahuje predmety) : Umenie zvuku, Žánre v hranom filme, Dramaturgia dokumentárneho filmu, Seriály (pozn. chápem to niečo ako na FAMU pentiá – povinný počet kreditov, ale je na študentovi, kedy si predmet splní)
5. Vývoj látky
Rozvíja sa spolupráca scenáristov, producentov a režisérov.
6. Súčasný trendy (obsahuje predmety) : Film a copyright, Zmluvné právo, Trendy v audiovizuálnej produkcii, Modely financovania, Vlastné prezentácie (prednes,rétorika,pohyb)
7. Diplomová práca
Pozostáva z umeleckej časti, teoretickej časti a obhajoby.

Príloha č. 3 – Program 6-dňového scenáristického kurzu na NFTS

- Program kurzu:
 - práca na synopsách a treatmentoch,
 - praktické rady na tému: „Ako prezentovať scenár?“,
 - analýzy kľúčových sekvencií scenárov,
 - analýzy variácií scenárov, variácií filmov,
 - stretnutia s profesionálnymi scenáristami a ich agentmi, ktorí radiia na témy: aké sú požiadavky a očakávania filmového priemyslu, ako predať seba a svoj scenár trhu,
 - samoštúdium, ktoré zahŕňa vždy po skončení dňa kurzu domáce úlohy, nie je povinné, ale je odporúčané všetkým, ktorí chcú z kurzu vyťažiť maximum.

Študenti sú už pred začatím kurzu upozorňovaní na to, že budú pracovať dlhé hodiny naozaj každý večer, ak chcú mať z kurzu úžitok, takisto pracujú cez víkend, ktorý sa nazahŕňa do počtu dní kurzu¹³⁶.

¹³⁶ Celý program parafrázovaný z: Drama. Dostupné na: < https://nfts.co.uk/our-courses/short-courses/drama#scriptwriting_for_film_and_television>20.8.2017

Príloha č. 4 – Okruhy predmetov a ich stručný opis na Nórskej filmovej škole v Lillehammeri

Okruhy predmetov¹³⁷ :

Bakalársky stupeň na katedre scenáristiky je rozdelený do 7. tematických okruhov. V stručnom prehľade popisujem jednotlivé okruhy a ak mám k dispozícii aj popisy jednotlivých predmetov, tak taktiež tie.

1. Okruh Kinematografia

- Filmové analýzy pre filmárov - Poukazuje nato, ako spolupracujú jednotlivé filmové prvky vo výslednom diele, jeho cieľom je cez sériu teoretických úvodov skúmať prvky filmu, ich spätosť a reflektovať to neskôr do praxe.
- Dialóg - Skúma použitie dialógu pri rôznej atmosfére vo filme. Má formu diskusii a príkladov. Študenti si skúšajú v praxi napríklad voice over.
- Iné predmety v rámci okruhu : Vývoj filmovej reči , Vývoj zvuku a technických parametrov , Filmová hudba.

2. Okruh Dramaturgia / Technika filmového príbehu - skúma vzor klasickej dramaturgie od Aristotela cez Shakespeara po Ibsena. Úlohou je pomenovať základné pojmy a objasniť dejiny budovania drámy.

3. Okruh Dejiny filmu a Dejiny nórskeho filmu - prehľad o dejinách svetového a nórskeho filmu od jeho počiatkov po 80.roky.

4. Okruh Spoločné výrobné cvičenia - študenti dostávajú za úlohu natáčať filmy, pričom ich pedagógovia obmedzia rôznymi požiadavkami. Patrí k nim napríklad téma, použitie dialógu, hudby, dĺžka výsledného filmu, atď. S postupom štúdia kladú pedagógovia na študentov čoraz menej a menej obmedzení.

5. Okruh „Osobné histórie“ – cieľom je naučiť scenáristov ťažiť z ich osobného prežívania života a sveta a využívať svoje vlastné skúsenosti v svojich príbehoch a filmoch. „ Študenti sa učia, že oni sami majú byť hlavným nástrojom a jedinou vecou, ktorá môže priniesť ich hranému filmu originalitu a jedinečnosť,“ uvádza katedra v opise predmetu. Predmet sa zameriava na možné spôsoby metafor, ktorými je možné preniesť osobné skúsenosti tvorcov do filmového sveta. Na

¹³⁷ Celá príloha parafrázovaná z: Den norske filmskolen: Studieplan, 2016.

začiatku musia prísť vždy študenti s vlastným príbehom, ktorý sa následne rozvíja a dôraz sa časom stále viac kladie na spôsob rozprávania. Katedra o predmete hovorí nasledovne : „ Znalosť toho, ako autor používa svoje zážitky a spomienky môže byť surovina pre pútavé a dramatické príbehy. K dotvoreniu môže autor vždy využiť svoju individualitu a predstavivosť.“